

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR

SZENTES ÉS CSONGRÁD VONZÁSKÖRZETE
/Doktori értekezés/

Készítette: Koczor Lajos

S Z E G E D

1977.

B 1388

Köszönetemet fejezem ki

dr. Krajkó Gyula professzor' urnak

a segítségért és jótanácsokért, amellyel munkámat
segitette.

B E V E Z E T É S

Korunkban a gazdasági-társadalmi folyamatok felgyorsulásával érdekes jelenségek figyelhetők meg a városok és falvak térségében. Ezek a jelenségek a gazdasági-társadalmi tér alapszintjén lejátszódó folyamatokat tükrözik.

A figyelem az utóbbi időben ezek kölcsönhatása felé fordult. Ebbe a témakörbe tartoznak a vonzáskörzet kutatások is. A továbbfejlődés és a gazdaságpolitikai célkitűzések megfogalmazása szempontjából lényeges, hogy egyes funkcionális szerepkörre kijelölt települések környezetükre milyen hatással vannak.

Érdekesen jelentkeznek ott, ahol egymáshoz közel két város van.

Dolgozatomban ilyen eset vizsgálatára vállalkoztam. Szentés és Csongrád vonzáskörzetét, a funkciók megoszlását elemeztem.

Véleményem szerint a gazdasági- és településfejlesztési tervek elkészítésénél nem elhanyagolható tényező a két közel azonos funkcióju város közeli fekvése.

S Z E N T E S V O N Z Á S K Ö R Z E T E

I. Szentés gazdasági fejlődése 1945-1975 között

1. A város földrajzi, gazdasági körülményei

A város a Tisza balpartján, a Körös torkolatától délre, a Kurca mentén helyezkedik el. A három folyó óriási kiterjedésű vizivilága a halászat és vadászat, a pusztaság az állattenyésztés, majd a földművelés révén biztosította az ember számára a megélhetést.

A krónikákban Zemthes néven szerepel az itt levő halászfalu, amelyet a tatárok elpusztítanak. Hasonló sorsra jutott a török uralom idején is. A gyér népesség gyarapítására száz szegedi családot telepítettek át Szentésre a törökök kivonulása után.

A Rákóczi szabadságharc idején jelentős állattenyésztése révén a hadsereg élelmiszerszállítója lett a város, élelmezési központtá vált. 1730-tól vásártartási jogot kapott és városi rangra emelkedett. Fellendült a kézműipar és a kiváltságok is nagyobb jövedelmet biztosítottak a városnak.

A földesurak adóterhei és a természeti csapások hatására egyre többen elszegényednek a városban. Nem tudták megváltani jobbágyi kötelezettségeiket, belőlük lettek a kubikosok. A visszabályozási munkálatok, majd a vasutépítési földmunkák néhány évtizedre biztosították számukra a megélhetést. Ezek befejezésével azonban megnőtt a munkanélküliek száma, akik zömmel a kubikosok közül kerültek ki.

A két világháború között csak fokozódott a nincstelenek nyomora.

A városnak számottevő ipara nem volt. Az iparban foglalkoztatottak száma nem érte el a 300 főt. Néhány malom, téglagyár, fűrésztelep és a csirkegyár jelentette az ipart. A keresők több mint 50 %-a a mezőgazdaságban dolgozott.

Szentes 1950-ig, a megyék területi átszervezéséig Csongrád megye székhelye volt. Azóta járási székhely, közigazgatási funkciót tölt be.

2. A lakónépesség számának alakulása

Szentes város Csongrád megye harmadik legnagyobb települése. Az 1970-es népszámlálás szerint 32.302 lakosa volt.

1. sz. táblázat

Év	lakosság száma /ezer fő/
1870.	24.680
1900.	27.294
1910.	27.598
1920.	28.236
1930.	29.025
1940.	30.007
1949.	29.971
1960.	31.078
1962.	31.022
1965.	31.275
1970.	32.302
1975.	33.800

A tényleges szaporodás 1949-1969 között 2524 fő /8,4 %/. A város lakónépessége 1970-1976 között 1498 fővel gyarapodott. Ez egyrészt Cserebökény község városhoz csatolásából adódott /928 fő/, másrészt 462 fő természetes szaporodásból, és 107 fő vándorlási különbözetből.

A természetes szaporodás az utóbbi években emelkedő tendenciát mutat.

2. sz. táblázat

Év	természetes szaporodás /fő/	1000 lakosra jutó term. szap. /fő/
1971.	54	1,7
1972.	18	0,6
1973.	133	4,0
1974.	112	3,4
1975.	145	4,4

A külterületi népesség aránya 1970-ben 12,9 %, A tanyák számának állandó csökkenése ellenére Cserebökény városához csatolásával 15 %-ra emelkedett. A kb. 5100 külterületi lakosból mintegy 300 fő lakik üzemi lakótelepeken, 600 fő Berken, illetve a lapistói tanaközpontban, a többi szét-szórt tanyákban.

A meglevő tanyák mintegy 50 %-a 1960 előtt épült fel, állapotuk nem megfelelő. A társadalmi tulajdonban levő tanyák /50 %/ fokozatos megszüntetése miatt csökken a külterületi népesség aránya. Ez természetesen gondot is okoz, hiszen ezzel együtt nő a lakásigénylők száma.

A városban 100 lakásra 108 család, 285 személy jutott a IV. ötéves terv végén, amely rosszabb, mint a megye más, hasonló szerepkörű városainak átlaga /106 család, ill. 274 személy/.

A város területe 21.967 ha-ról /1970./ 32.606 ha-ra nőtt. Népsűrűsége 147,9-ről 103,7-re esett vissza Cserebökény hozzácsatolásával 1973 után.

3. Az ipartelepítés célkitűzései

A felszabadulás előtt Szentesen számottevő ipar nem volt. Az 1945 utáni években alakult néhány KTSZ /cipő, asztalos, szabó, fémipari, építőipari/, amelyek jelentősek voltak a lakosság foglalkoztatása szempontjából. A később megteremtett Gépállomás, a Viz- és Csatornamű Vállalat, amelyek hatóköre az egész megyére kiterjedt, sem tudták biztosítani a lakosság teljes foglalkoztatását. Sokan jártak el dolgozni a városból Hódmezővásárhelyre, Szegedre, Kecskemétre, az 1950-es években naponta közel 2000 fő.

Különösen rossz volt a női munkavállalók helyzete, mert családi okok miatt nem tudtak eljárni dolgozni.

Az 50-es évek gazdaságpolitikai célkitűzései miatt Szentes ipara nem fejlődhetett. 1952-1957 között nem létesült új üzem, a meglévők korszerűsítése sem történt meg annak ellenére, hogy a fejlesztés és telepítés tényezői adottak voltak:

- A terület természetföldrajzi adottságai kedvezőek ahhoz, hogy a mezőgazdaság megtermelje néhány üzem számára a szükséges nyersanyagot.
- Kedvező közlekedésföldrajzi adottsága lehetővé tette a nyersanyagok és késztermékek gyors szállítását.
- Az elsők között indult meg Szentesen a mezőgazdaság szocialista átszervezése, amely csak növelte a munkaerőfelesleget. A fokozott gépesítéssel nőtt a termelékenység.

A vidék ipari lemaradásának csökkentésével, az ipar decentralizálásával az MSZMP VII. kongresszusa után kezdtek foglalkozni az állami szervek.

Az 1960-as években új üzemek jöttek létre Szentesen. 1961-

ben 55 millió forintos beruházással felépült az Erőtakarmánygyár. Ugyanebben az évben kezdte meg a termelést a budapesti Kontakta Villamosszerelési Anyagok Gyára 160 fővel. A Szegedi Ruhagyár új üzemét hozott létre a városban.

Nagymértékű rekonstrukciók is történtek ebben az időben: a BOV helyi gyáregységénél, átadták a Vízmű Vállalat új telepét, a Vegyesipari Vállalatot hordógyárral egészítették ki, a Kontakta új gyártelepet kapott.

A gyors ipartelepítés kedvezően hatott a lakosság foglalkoztatottságára is. A felszabadulás előtti 300-ról közel 6000-re nőtt az iparban és építőiparban foglalkoztatottak száma.

Az 1960-1975 közötti időben történt változásokat a 3. sz. táblázat mutatja.

Ebben az időszakban csökkent a mezőgazdaságban dolgozók száma. A nők foglalkoztatásában is lényeges változások következtek be. Létszámarányuk 32,9 %-ról 39 %-ra emelkedett. Különösen az iparban dolgozók száma emelkedett, több mint négyeszeresére.

3. sz. táblázat

A lakosság foglalkoztatottságának alakulása 1960-1975 között

Megnevezés	1960.			1970.			1975.		
	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.
Iparban dolgozók száma	1587	693	2280	2446	2410	4856	2982	2867	5849
Mezőgazdaságban dolgozók	3983	1827	5810	3623	1093	4716	3852	1125	4977
Aktív keresők összesen	10645	5233	15878	9267	6310	15577	9776	6262	16038

4. sz. táblázat

Szentes nagyobb üzemének legfontosabb adatai

Üzem, vállalat	foglalkoztatottak			Állóeszköz érték /1000 Ft/	Vill. energia felhasználás /1000 kWh/	Gépi kapa- citás /kW/
	össz.	munkás	nő			
HÓDGÉP	305	204	42	30927	685	534
AFIT	92	55	9	23124	150	150
Ruhagyár	527	483	483	17659	293	200
BOV	971	682	539	104247	3723	2256
Gabonaip. Váll.	205	168	48	82830	2777	1201
Fonalfeldolgozó	72	63	55	2227	129	50
Vegyesipari Váll.	187	142	34	16070	511	716
Vas és Fépip. KTSZ	82	51	15	4963	128	396
Asztalos KTSZ	102	75	30	5595	188	274
Cipő KTSZ	138	110	93	3850		
Szabó KTSZ	180	146	141	4027	62	77
Háziipari Szövetk.	206	88	177	2656		
Kontakta	1498	962	867	208682	4310	2088
Téglagyár	204	169	57	187001	3179	2600

II. A vizsgált területek vonzáskörzetei

1. A város munkaerő vonzása

a/ A bejáró dolgozók megoszlása népgazdasági ágazatok és községek szerint

Szentes a foglalkoztatottak számát tekintve Csongrád megye északi részének és a Közép-Tisza vidéknek legnagyobb települése.

A városban foglalkoztatottak döntő többsége az iparban /5330 fő/ és a mezőgazdaságban /5609 fő/ dolgozik. Az intenzív iparfejlesztés miatt megnövekedett munkaerő keresletet a város nem tudta kielégíteni, ezért a 60-as évek végén emelkedett a városba ingázó munkavállalók száma.

A városban foglalkoztatott 18.040 dolgozóból 2767 fő bejáró /15,3 %/. A bejárók többsége Csongrád megyei lakos. A megyéből a vidéki munkavállalók 71,5 %-a, 1981 fő, a szomszédos megyékből 28,5 %-a, 787 fő ingázik. A Csongrád megyeiak a várost körülvevő községekből járnak be, legnagyobb számban a szentesi járásból.

A bejárók számából Békés megye 12,3 %-kal /343 fő/, Szolnok megye 10,1 %-kal /280 fő/ részesedik. 135 fő /6,1 %/ más megyékből jár Szentesre dolgozni.

A bejárók nagy része fizikai munkakörben dolgozik, arányuk az iparban a legmagasabb, 32,6 %. Ez a város nagymértékű iparosodásával magyarázható, valamint azszal, hogy a környező községekben kevés lehetőség van az elhelyezkedésre.

Magas az építőipari vállalatokhoz bejárók aránya is, 16,2 %. A mezőgazdasági üzemekbe bejárók magas részesedése, 25,7 % a jól gazdálkodó termelőszövetkezeteknek köszönhető, magas jövedelmet biztosítanak dolgozóiknak. /5.sz. táblázat, 1. ábra/

5. sz. táblázat

A bejáró munkavállalók megoszlása foglalkozási áganként

Népgazdasági ág	Bejáró dolgozó	%
Ipar	903	32,6
Építőipar	451	16,2
Szállítás	282	10,2
Kereskedelem	119	4,3
Mezőgazdaság	711	25,7
Egyéb	301	11,0
Összesen	2767	100,0

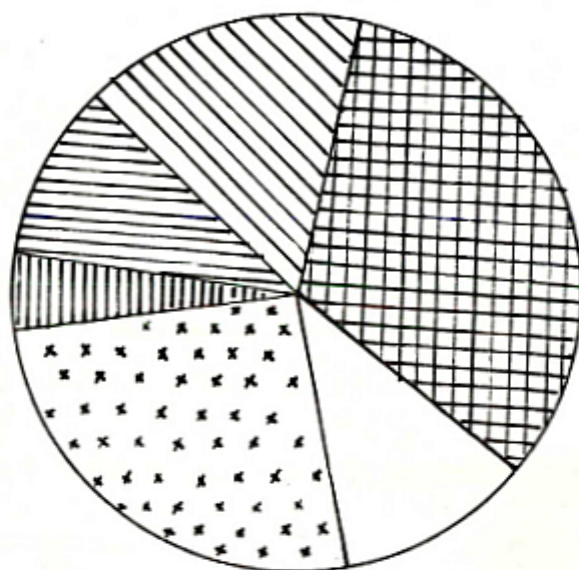
A Szentesen foglalkoztatott dolgozóknak 15,3 %-a nem állandó lakosa a városnak. A népgazdasági ágazatok elsősorban munkaerőhiányuk arányában foglalkoztatják az ingázókat. Az összes aktív keresőkhöz viszonyított százalékos arány az építőiparban a legmagasabb, 38,5 %. Az iparban és szállításban foglalkoztatott bejárók is magasabb arányt képviselnek az átlagnál /6. sz. táblázat/.

A városba a környező községekből ingáznak a legtöbben. 20 km-es körzetből jár be a munkavállalók 56 %-a, 20-40 km-es zónából mintegy 34 %, 10 % pedig még ennél is távolabb lakik munkahelyétől /7. sz. táblázat/.

A 3. sz. ábra az ingázókat az összes foglalkoztatottak, illetve az aktív keresők arányában vizsgálja. Az aktív keresők legmagasabb aránya Nagytókérről ingázik /30,0 %/. Lényegesen alacsonyabb a Magyartésről /19 %/, Szegvárról /15,4 %/, Derekegyházáról /14,0 %/ és Fábianszabasztyénról /12,5 %/ ingázók aránya.

1. ábra

A városba bejáró dolgozók megoszlása
népgazdasági áganként

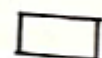
 ipar

 építőipar

 szállítás

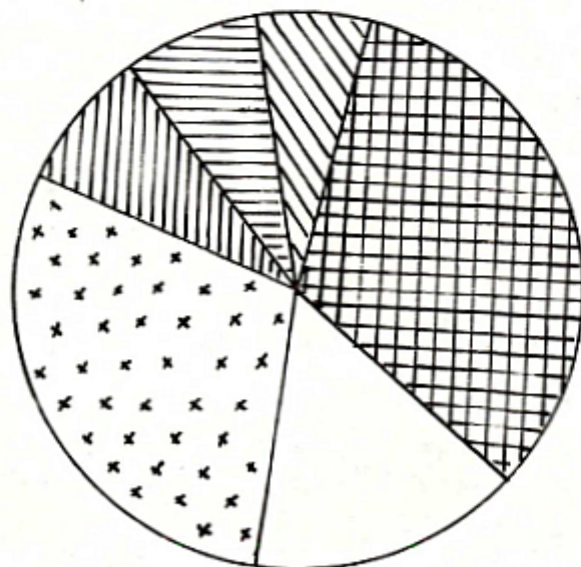
 kereskedelem

 mezőgazdaság

 egyéb

2. ábra

A városban dolgozók megoszlása népgazdasági áganként

6. sz. táblázat

A naponta bejárók, munkavállalók arányai az összes
aktív keresőkhöz népgazdasági áganként

Népgazdasági ág	Aktív kereső	Bejáró	%
Ipar	5.731	903	15,7
Építőipar	1.169	451	38,5
Szállítás	1.387	282	20,3
Kereskedelem	1.458	119	8,1
Mezőgazdaság	5.379	711	13,2
Egyéb	2.916	301	10,3
Összesen	18.040	2.767	15,3

A felsorolt községek nem rendelkeznek nagyobb munkáslétszámot foglalkoztató ipari telephellyel. Nagytőke községben 46 fő az ipari foglalkoztatottak száma, ebből 39 fő Szentésre jár dolgozni.

Magyartés esetében a 35 ipari foglalkoztatottból 27 fő szintén Szentésen dolgozik. Néhány nagyközségből jelentős számú a szentesi munkavállalás, de az illető település aktív keresőihöz viszonyított arányuk kisebb.

7. sz. táblázat

A bejáró munkavállalók községek és népgazdasági ágak szerint

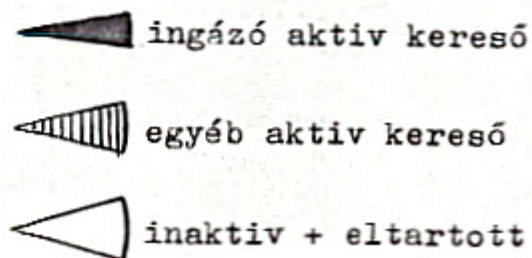
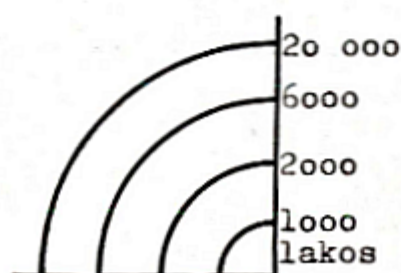
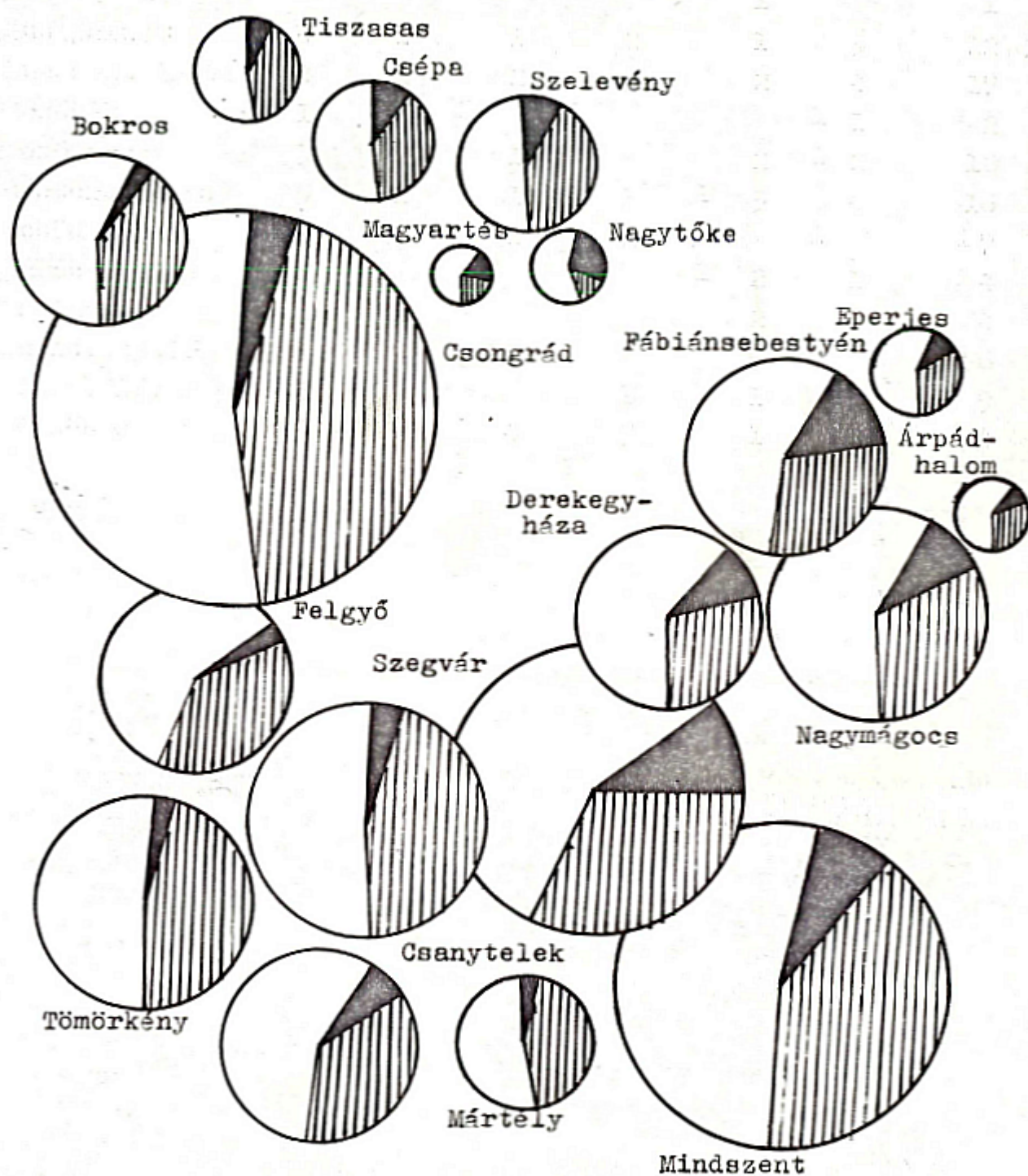
Megnevezés	ipar	ép.ip.	mezőg.	száll.	kerek.	egyéb	össz.
Árpádhalom	8	1	17	1		3	30
Ásotthalom		1	1	1			3
Baks		13	7				20
Balástya	3					1	4
Bokros	1	1	4	2			8
Csanytelek	2	12	25			1	40
Csengele			1				1
Csongrád	149	78	81	21	11	19	359
Drekegyháza	51	14	25	10	6	28	134
Domassék		1					1
Eperjes	8	2	30	2			42
Fábiánsebestyén	43	7	72	15	4	6	147
Felgyő	4	5	3	2		1	15
Ferencszállás						1	1
Füldesák	1			1			2
Gyálarét				1			1
Hódmezővásárhely	32	18	3	7		3	63
Kistelek	2		1	1			4
Kiszonbor			1	1			2
Magyartés	27	2	17	1	2	6	55
Makó		1				1	2
Mártély		6	1	5		1	13
Mindszent	54	64	76	12	10	36	252
Mórhalom			1				1
Nagymágocs	35	40	61	12	3	9	160
Nagytőke	39	4	80	6	1	1	131
Pusztaszer			2				2
Röszke			1				1
Ruzsa		1					1
Sándorfalva			1				1
Sövényháza		1	2			1	4

Megnevezés	ipar	ép.ip.	mezőg.	száll.	keresk.	egyéb	össz.
Szatymaz		1					1
Szeged	5	3	3	5	3	5	24
Szegvár	171	39	89	60	21	53	433
Székkutas			1	2		1	4
Tömörkény		5	12				17
Ullés			1				1
<u>Békés megye:</u>							
Békéscsaba		1		1		1	3
Békésszentandrás	11	3	1	3		8	26
Csabacsüd	4	1		3	1	3	12
Csanádapáca	3	1	2	4	2	7	19
Csorvás	2	2			1	1	6
Endrőd	2		1	2			5
Gádoros	14	8	12	7	1	3	45
Gerendás	3	4		2	3	2	14
Gyoma	1			1		1	3
Gyula	1						1
Hunya		1				1	2
Kardoskut	11	13	10	7	4	4	49
Kaszaper		1			1		2
Kondoros	7	5	3	6	2	9	32
Nagybánhegyes	4	1	1	1	4	8	19
Nagyszénás	18	5	7	11			41
Orosháza	7	4	6	2	1	7	27
Örménykut	5	1		2	1	2	11
Szarvas	5	6	2	4	3	5	25
Telekgerendás	3	1		1		2	7
Tóthkomlós	1	1				2	4
Ujkígyós	2					1	3
<u>Szolnok megye:</u>							
Cibykháza	8	3	2	1	2	5	21
Csépa	27	9	12	7	3	1	58
Cserkesszőlő	3	1	3	1	3	2	13
Jászberény	1						1

Megnevezés	ipar	ép.ip.	mezőg.	keresk.	száll.	egyéb	össz.
Karcag					1		1
Kungyalu	4	1	1	2	1	3	12
Kunszentmárton	4	2	2	3	2	4	17
Mezőhek	1					1	2
Mezőtur	3	2	1		2	2	10
Mesterszállás	5	2	1	1	3	4	16
Öcsöd	2	2	1	2			7
Rákóczi falva	1				2	1	4
Szolnok	1	1			2		4
Szelevény	36	19	11		9		76
Tiszaöldvár	2	2		1	1	3	9
Tiszasas	15	10	4	3	1	1	34
<u>Bács-Kiskun megye:</u>							
Gátér	6	3	2	2	1	4	18
Kiskunfélegyháza	5	4	2	2	3	1	17
Kiskunhalas	1	1		2			4
Kecskemét	1						1
Lakitelek	4	2		2	3	2	13
Nagykőrös	1						1
Nyárlőrinc	6		1	1	2	2	12
Tiszaalpár	3	1	1			2	7
<u>Hajdú-Bihar megye:</u>							
Bárán	1			1		1	3
Földes		1			2		3
Hajduböszörmény					1		1
Hajduszoboszló	1					1	2
Kaba						1	1
Nádudvar	1			1		1	3
Püspökladány	2		1	1			4
Sárrétudvari	1	1			1	2	5

Megnevezés	ipar	ép.ip.	mezőg.	száll.	keresk.	egyéb	össz.
<u>Pest megye:</u>							
Abony	1		1	1		1	4
Albertirsa	2					1	3
Cegléd		1			1		2
Nagykörös						1	1
Törtel		1			1		2
<u>Baranyamegye:</u>							
Mohács		1					1
Pécs				1			1
Szigetvár		1				2	3
<u>Többi megye:</u>							
Miskolc			1	1			2
Mezőkövesd	1						1
Bonyhád				1		1	2
Eger				1			1
Sárbogárd	1						1
Budapest	3	1		4	2	7	17
Összesen:	903	451	711	282	119	301	2767

A Szentésre ingázók az összlakosság és az aktív keresők arányában / 1975 /

b/ A munkaerő vonzáskörzetei
.....

A hegemon övezet a várost É - D - DK-i irányból körbefogja. Öt község tartozik ide: Derekegyház, Fábiansebestyén, Magyarlás, Nagytőke és Szegvár.

A települések 10 km-es körzeten belül vannak, autóbusszal, és vonattal rövid idő alatt megközelíthetők /20-30 perc/. A községekben lényegében nincs ipari üzem, az aktív keresők döntő többsége a mezőgazdaságban dolgozik. Nagytőke és Magyarlás esetében az aktív keresők 74 %-a dolgozik a mezőgazdaságban, a másik három községben is 60 % körül van. Ebből a zónából az összes ingázó 32,5 %-a jár Szentesre dolgozni, amely a körzet aktív keresőinek 15 %-a. /4. ábra/

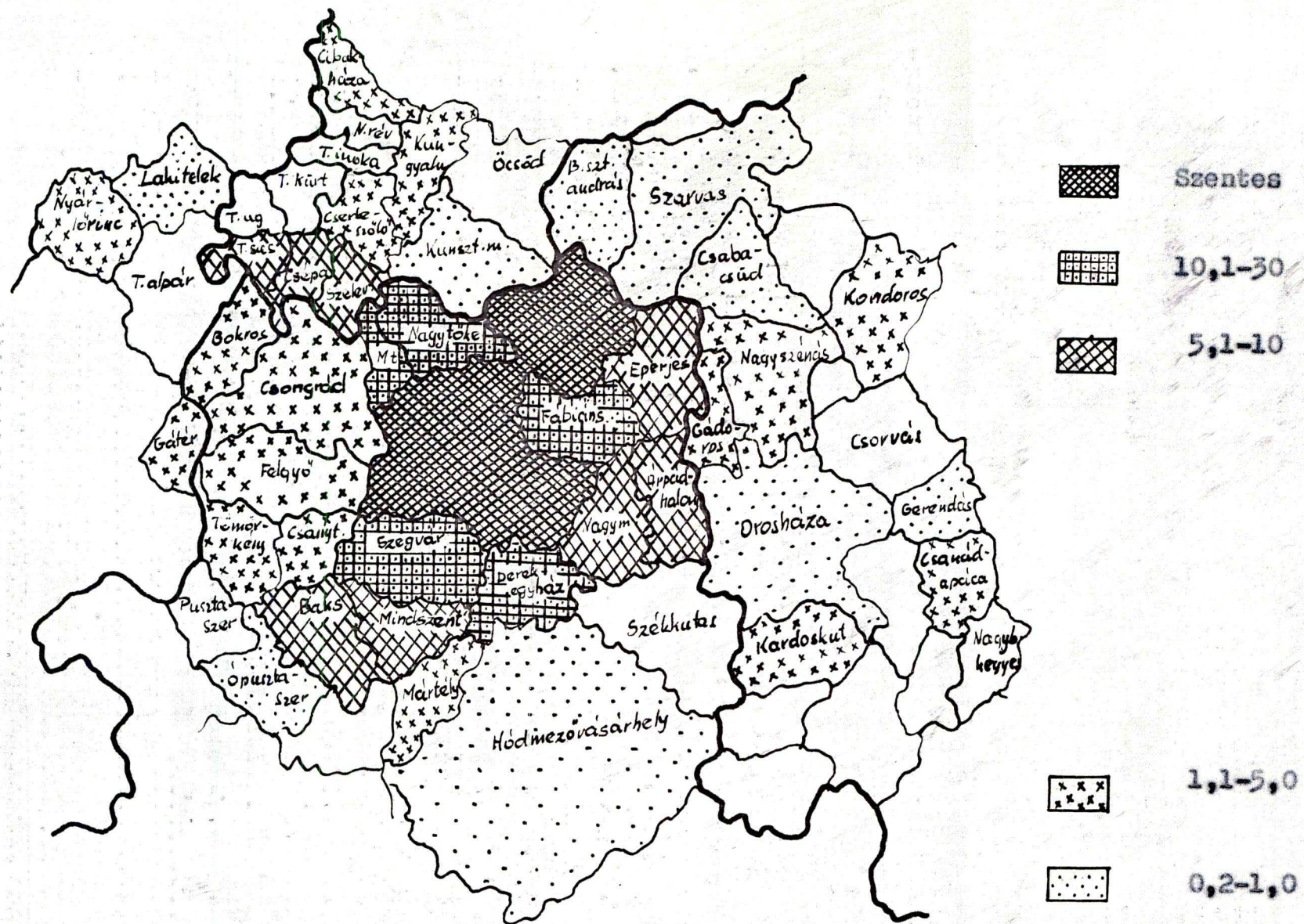
A domináns övezet községei: Árpádhalom, Eperje, Mindszent, Nagymágocs, Baks és Szolnok megyéből Csépa, Szelevény, Tiszasas. A körzet aktív dolgozóinak 6,9 %-a jár Szentesre dolgozni, 672 fő, amely a vidéki munkavállalók 24,2 %-a.

20 km-es határon belül található a községek, egy részének autóbusszal jó a megközelítési lehetősége. Árpádhalomról és a Szolnok megyei településekről bejárók 30-60 perc alatt érhetik el munkahelyüket.

A periférikus övbe 16 település tartozik.

A közel fekvő Csongrád város és a megyéből Bokros, Csanytelek, Felgyő, Mártély, Tömörkény községek. Bács-Kiskun megyéből Gátér és Nyárlőrinc, Békés megyéből Kondoros, Nagyszénás, Kardoskut, Gádoros és Csanádapáca. Szolnok megyéből Cserkeszlő, Cibakháza és Kungyalu községek. A körzetből 684 fő ingázik, amely 24,7 %-át jelenti az összes bejárónak. A körzet aktív keresőinek 3,1 %-át jelenti.

A körzeten kívüli területekről több mint egy óras tiszta utazási idővel közelíthetik meg a bejárók munkahelyeiket. Ezekről a településekről 243 fő jár dolgozni, amely 9,9 %-a az összes vidéki munkavállalónak. 11 település tartozik ide.

4. ábra Szentés munkaerő vonzáskörzete az aktív keresők %-ban /1975/

2. Szentos szabadpiaci vonzása

a/ A szabadpiaci felhozatal körzetei, az áru felhozatal szerkezete

A szabadpiaci felmérést június végén és július elején végeztem a város mindkét piacán hetente két alkalommal. Eből számítottam ki egy napra eső átlagot. A felhozatal mértékét mindig az arra a napra érvényes piaci árral állapítottam meg.

A termékeket nyolc csoportba osztottam, ezek egy napra eső mennyiségét tartalmazza a 8. sz. táblázat, feltüntetve a felhozatal irányát is.

Szentos piacaira felhozott termékek között a felmérés idején a zöldségfélék vezettek 26,3 %-kal /21.195 Ft/. A gyümölcsfélések következtek 22,1 %-kal /17.838 Ft/. Cseresznye és néhány korai érésű őszibarack, alma és körte adta a zömét a gyümölcsöknek. A baromfi felhozatal 20,7 %-kal, 16.658 Ft-tal részesedik az összfelhozatalból. A burgonya viszonylag magas arányt képvisel 9,1 %-t /7.323 Ft/. Legnagyobb részt régi, de megtalálható a friss termés is, amelyet elég drágán kínáltak eladásra.

A virág részesedése 4,0 %-os /3.233 Ft/, a tojásé 3,2 %-os /2.525 Ft/, a tejterméké 2,7 %-os /2.175 Ft/ az összfelhozatalból.

A piacok egy napra eső felhozatala 80.565 Ft volt ebben az időszakban. Ennek 66,9 %-a /53.918 Ft/ a város bel- és külterületéről származott. 33,1 % a városon kívüli területek részesedése.

A zöldségfélék 71,7 %-át, a gyümölcsfélék 64,2 %-t, a baromfi 63,2 %-t a városból szállították a piacra.

A virágfelhozatal döntő többsége 76,5 %-a szintén a városból származott. A többi áru félések kisebb arányt képví-

selnek a felhozatalban.

Szentes lakóinak felhozatal kevésnek tűnhet, ha figyelembe vesszük a város zöldségtermelésének magas színvonalát. A városi tanács felmérése azt bizonyítja, hogy a zöldségtermeléssel intenzíven foglalkozók nem a városban és környékén értékesítik termékeiket, hanem az ország más részébe /Budapest, északi nagyvárosok/ szállítják, ahol magasabb áron tudják eladni. A termelőszövetkezetek is foglalkoznak zöldségtermesztéssel, és az egész országba történő szállítás mellett a város ellátásában is szerepet játszanak.

A felhozott áruféleségek mennyisége alapján Szegvár következik 6,0 %-os részesedéssel /4.839 Ft/. A zöldségfélék és baromfi felhozatalából részesedik a legmagasabb értékkel.

A következő öt település közel egyforma arányt képvisel. Mindszent 3,6 %-kal /2939 Ft/, Derekegyház 3,6 %-kal /2919 Ft/, Fábianszabostyén 3,4 %-kal /2701 Ft/, Nagymágocs 3,3 %-kal /2674 Ft/ és Mártély 2,9 %-kal /2344 Ft/ részesedik az összfelhozatalból.

A várost körülvevő többi település részesedése kisebb, együttesen 10,2 %. Ezekből a községekből kisebb tételben szállítanak fel árut, a megközelítési lehetőségeik is rosszabbak az előzőeknél.

8. sz. táblázat

A szentesi piac felhozatalának megoszlása községenként

Megnevezés	tej + tejterm.	gyümölcs	zöldség- félék	burgonya	virág	baromfi	tojás	egyéb	összesen
Szentes	1020	11.495	15.210	3340	2475	10540	1065	8773	53.918
Nagytőke			750			350	241		1.341
Fábiánsebestyén		954	192		344	670		541	2.701
Eperjes			476	475					951
Szegvár	132	976	1.757	378		1250	346		4.839
Mindszent		875	1.450			478		136	2.939
Derekegyház		641	571	591		770	346		2.919
Nagymágocs	335	370		656		950	195	168	2.674
Árpádhalom	158	240		346					744
Mártély		975	789			580			2.344
Hódmezővásárhely		135			155	270			560
Gádoros		241		325		420			986
Szelevény	385						207		592
Bokros		364		756					1.120
Csongrád		572		456	259				1.287
Magyartés	145					380	125		650
Összesen:	2175	17.338	21.195	7323	3233	16658	2525	9618	80.565

b/ A szabadpiaci felhozatal vonzáskörzetei

A vonzáskörzeteket az 5. ábra szemlélteti.

1. Saját felhozatal övezete biztosítja az összfelhozatal 66,9 %-t, amelyet a piacosok 66,7 %-a /271 fő/ szállít a piacra. A külterületekről kerékpárral, motorkerékpárral, lovaskocsival közelítik meg leginkább a piacokat. Sok árus érkezik Csorebökényből, Lapistóról és a kajáni területéről. Legjelentősebb áruféleségek: zöldség, gyümölcs, baromfi, burgonya és a virág.
2. Belső övezet települései: Szegvár, Mindszent, Derekegyház, Fábiansébestyén, Nagymágocs és Mártály. Legnagyobb mennyiségben gyümölcsöt, zöldséget és baromfit szállítanak a piacra. Ez a terület biztosítja az összfelhozatal 22,9 %-t. A piacosok létszámából 19,7 %-kal részesednek.
3. Külső övezet települései: Nagytőke, Sperjes, Árpádhalom, Hódmezővásárhely, Gádoros, Csongrád, Szelevény, Bokros és Magyarbócsa. Az áruszállítók az összlétszám 13,6 %-t jelentik. A felhozatalból 10,2 %-kal részesedik az övezet.

3. A város egészségügyi vonzása

a/ A kórház vonzáskörzete

A Szentesi Kórház 1976-ig megyei kórházként működött. A megyei tanács ezt az állapotot megszüntette, mert egészségügyi szervező és felügyelő funkcióját nem tudta ellátni.

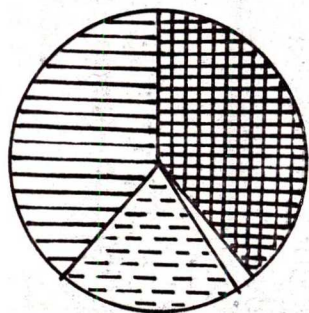
A betegekről felvett kartonokból megállapítható, hogy 1976-ban összesen 13.932 beteget ápoltak az intézményben. A szentesi betegek száma 5083, az összes beteg 36,5 %-a. A vidégi betegek száma 8849 fő, az összes beteg 63,5 %-a. A Csongrád megyei lakosok /Szentos város kivételével/ 46,5 %-kal részesednek az összbetegforgalomból /6489 fő/, Szolnok megye 14,3 %-kal /2026 fő/, a többi megye összesen 2,7 %-kal részesedik /334 fő/.

Az adatok azt bizonyítják, hogy a Szentosi Kórház elsősorban Csongrád megyei betegeket lát el. Jelentős száma a Szolnok megyei beteg is, főleg annak déli területéről /6. ábra, 7. ábra/

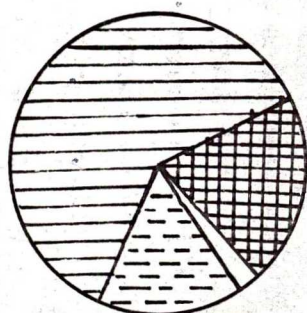
A kórház betegforgalmát 12 osztály bonyolítja le. 728 ágygal rendelkezik, az átlagos kihasználtság 88,3 %. Legmagasabb az idegosztályé, 118,0 %, elmeosztály 98 %, és a szülészet-nőgyógyászati osztály kihasználtsága 91,4 %. /9. sz. táblázat, 8. ábra/

A magas ágykihasználtság oka, hogy a környező kórházak hasonló osztályokkal nem rendelkeznek, így ezeknek nagyobb a betegfelvevő körzetük.

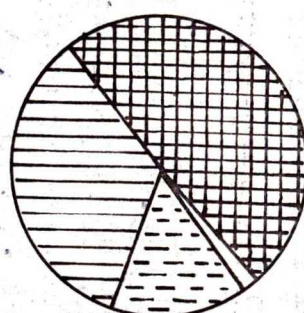
A betegek ápolásának átlagos időtartama 1976-ban 16,5 nap, amely az országos átlag felett van.

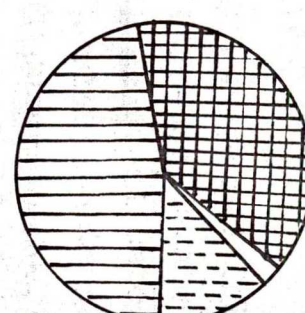
Belgyógyászat I.

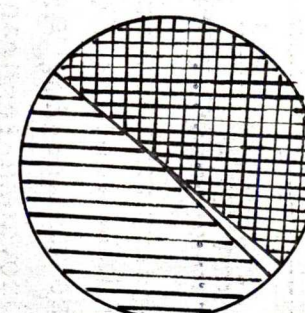
Belgyógyászat II.

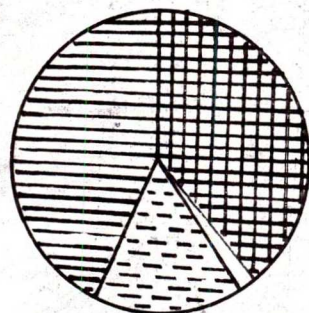
Sebészet

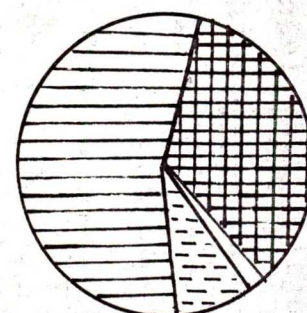
Szülészeti-
nőgyógyászat

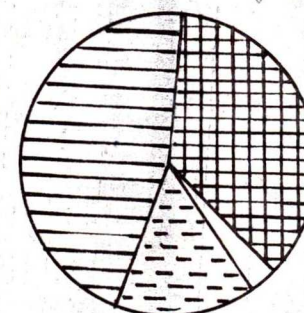
bőrgyógyászat

Orr-fül-gége

Ideg, elme

Fertőző

szentesi

Csongrád megyei

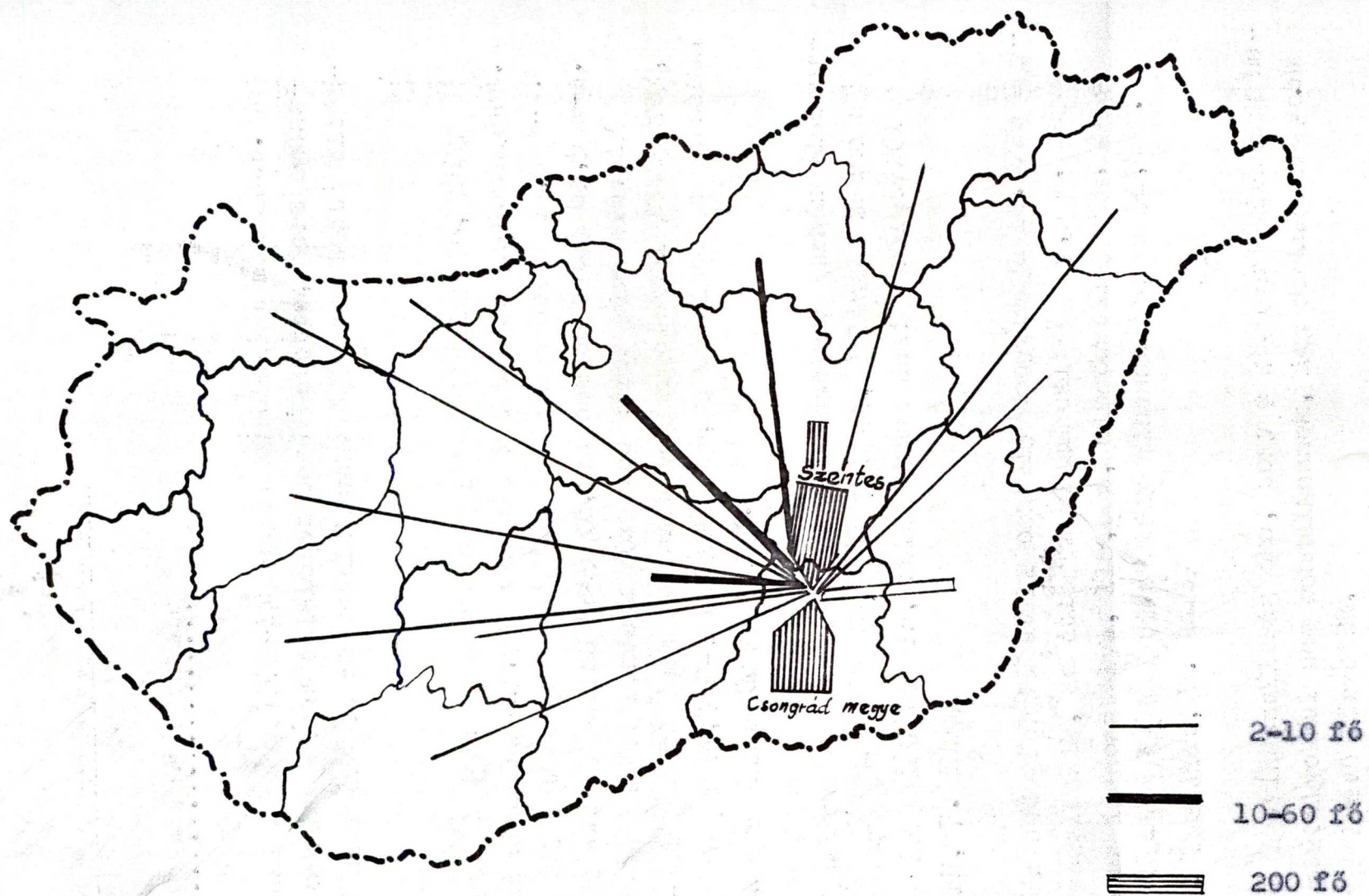

Szolnok megyei

Többi megye

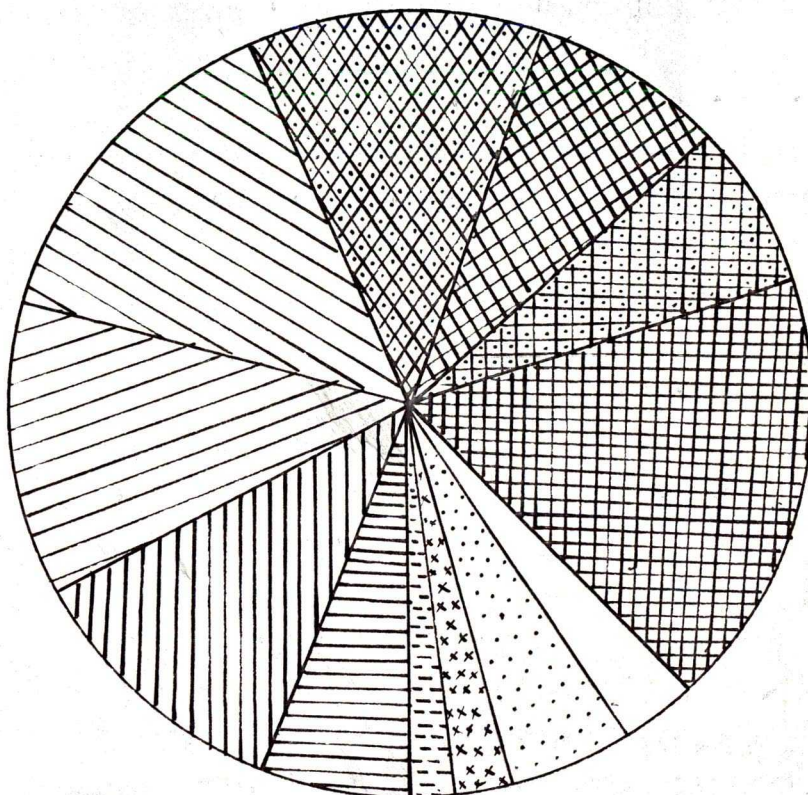
6. ábra A betegek megoszlása osztályonként és lakóhely szerint

7. ábra A Szentesi Kórház 1976-ban ápolott fekvő betegek területi megoszlása

Az egyes osztályok részesedése a betegforgalomból

1. belgyógyászat I.	7. gyermekgyógyászat
2. belgyógyászat II.	8. gége
3. sebészet	9. bőr
4. baleseti sebészet	10. ideg
5. szülészeti I.	11. elme
6. szülészeti II.	12. fertőző

1.

5.

9.

2.

6.

10.

3.

7.

11.

4.

8.

12.

9. sz. táblázat

Betegforgalmi adatok 1976. évről

Megnevezés	Ágykihasználási %	Eltávozott betegek sz.	Ápolási nap
I. Belgyógyászat	88,9	2.373	31.243
II. Belgyógyászat	104,5	902	13.160
Sebészet	78,3	1.933	21.764
Baleseti-sebészet	83,0	1.007	13.970
I. Szül.-Nőgyógy.	86,6	1.882	17.138
II. Szül.-Nőgyógy.	91,4	1.920	14.073
Csecsemő-gyermek	75,4	1.515	16.563
Orr-fül-gége	75,1	758	5.988
Bőrgyógyászat	85,6	213	6.263
Fertőzőosztály	55,7	444	7.898
Idegosztály	118,0	283	8.641
Elmeosztály	98,6	702	75.099
Összesen	88,3	13.932	231.800

1977. január 1-től a gyógyítómunka eredményesebbé tétele érdekében integrációt hajtottak végre a városban. Gazdasági és szervezeti egységgé vonták össze a kórházat, rendelőintézetet, gyermekorvosi és általános orvosi körzeteket, valamint a többi egészségügyi célt szolgáló intézményt.

A kórház vonzáskörzetének megállapítására az 1000 lakosra számított, Szentesen ápolott betegek számát vettük figyelembe. /9. ábra/

Az első vonzási övezetbe Szentes város, a járásból 7 község: Derekegyház, Nagymágocs, Árpádhalom, Fábiansebestyén, Mindszent, Szegvár, Tömörkény, valamint Szolnok megyéből Kunszentmárton, Csépa, Szelevény tartozik. Az övezetből 8754 beteget ápoltak a kórházban, amely az összbetegforgalom 62,9 %-a.

A második vonzási övezet Csongrád városra és hat községre terjed ki: Nagytőke, Eperjes, Felgyő, Csanytelek, Bokros és Tiszasas. 2785 beteget ápoltak a körzetből, 19,9 %-a az összlétszámnak.

Ez a két övezet együttesen 82,5 %-kal részesedik a betegek együttes számából, tehát a hegemon övezetet alkotja.

A harmadik övezetbe öt község tartozik: Magyarlás, valamint Ócsöd, Cserkeszlő, Tiszakürt és Tiszazug Szolnok megyéből. A 418 fő 3,0 %-os arányt képvisel.

A negyedik övezetbe nyolc település tartozik. Nem összefüggő övezetet jelent, szétszórtnak helyezkednek el a települések. /Hódmezővásárhely, Makó, Földvár, Kistelek, Székutás, Szolnok, Cibakháza, Nagyrév/ 627 főt ápoltak az övezetből /4,5 %/.

A körzeten kívüli területről 1318 főt ápoltak a kórházban /9,7 %/. A megye néhány községe adja ezt a számot, valamint 12 másik megyéből és a külföldről érkezett betegek.

b/ A rendelőintézet vonzáskörzete

A közeli Csongrád városban és Hódmezővásárhelyen is működik rendelőintézet. A szentesi intézmény vonzáskörzete a közigazgatási határokhoz igazodik, a szentesi járás községei tartoznak ide. Eltérés csupán annyi, hogy a Tisza jobb partján fekvő négy település - Tömörkény, Csanytelek, Bokros, Felgyő - szakrendelések vonatkozásában a közelebb fekvő, könnyebben megközelíthető Csongrádhoz tartoznak.

4. A város oktatási intézményeinek vonzása

A város oktatási szerepkörének vizsgálatához részletes felmérést végeztem az öt középfokú intézményben /1 gimnázium, 2 szakközépiskola, 2 szakmunkásképző intézet/. Az 1975-76-os tanév adatait vettem figyelembe. Az iskolák nappali tagozatán 1743 fő tanult. A létszám 82,3 %-a Csongrád megyei /1435 fő/, 17,7 %-a /308 fő/ más megyei. 820 tanuló - az összlétszám 47,0 %-a - a városban lakik. /10. sz. táblázat, 10. ábra/

10. sz. táblázat

A Szentesen tanulók megoszlása intézmények szerint

Megnevezés	szentesi		Csongrád m.		Más megyei		Össz. tanuló fő
	fő	%	fő	%	fő	%	
Mezőg.Szaktun.k.Int.	36	24,6	70	47,9	76	52,1	146
Pollák A.Szaktun.isk.	95	26,3	205	56,8	156	43,2	361
603. sz.Ip.Szaktun.k.I.	259	58,2	415	93,7	30	6,3	445
Közü.-Bü.Szaktun.isk.	144	37,8	353	92,9	28	7,1	381
Horváth M.Gimn.	286	69,9	392	95,6	18	4,4	410
Együtt összesen	820	47,0	1435	82,3	308	17,7	1743

a/ Vonzáskörök intézményenként

Az iskolákat a területi vonzást illetően két csoportra lehet osztani:

1. nagy vonzásterületű intézmények /Mezőgazdasági Szaktun-kásképző Intézet, Pollák Antal Szakközépiskola/
2. kis vonzásterületű intézmények /Horváth Mihály Gimnázium, Közgazdasági és Egészségügyi Szakközépiskola, 603. sz.

Ipari Szakmunkásképző Intézet/

Az első csoport vonzása túlterjed a megye határain. A tanulók 54,3 %-a /275 fő/ a Csongrád megyei, /25,8 %-a szentesi/ 45,7 % /232 fő/ más megyei.

A második csoportba tartozó iskolák vonzása elsősorban Szentesre és közvetlen környékére terjed ki. 93,9 %-a /1160 fő/ a tanulóknak Csongrád megyei /55,7 %-a szentesi/, 6,1 %-a /76 fő/ a más megyei.

A diákok állandó lakhelye szerinti 10.000 lakosra számított érték alapján megállapítható, hogy Csongrád megyéhez Békés és Szolnok megyék kapcsolódnak a legintenzívebben, lazább a kapcsolódása Bács-Kiskun megyének. A többi megye kapcsolódása esetlegesnek mondható. /11. ábra/

b/ Az intézmények együttes vonzása
.....

Hegemon vonzási övezet 7 községet foglal magában, valamennyi a járás igazgatási hatáskörébe tartozik. 308 tanuló tartozik erre a területre /17,6 %/.

Közbülső övbe szintén 7 település tartozik, nem alkotnak összefüggő gyűrűt. 14,2 %-a jár innen a tanulóknak /249/.

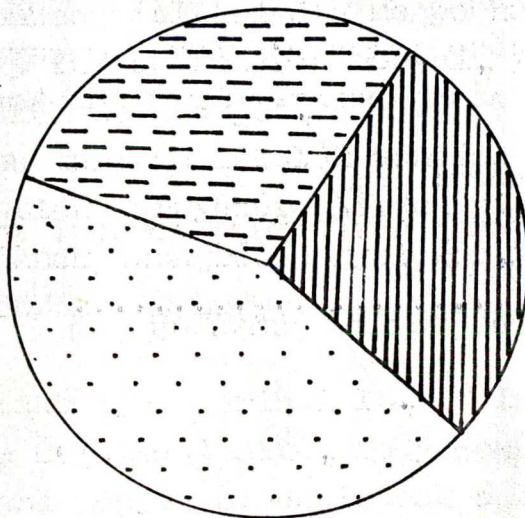
Külső öv sok települést érint /17/. 166 tanuló jár ebből az övezetből Szentesre /9,5 %/.

Periférikus övezet 6 települést érint. /61 tanulót jelent, 3,5 %/

A többi tanulót a körzeten kívüli területek adják, 11 megye 114 települése.

10. ábra Az oktatási intézmények területi vonzása a tanulólétszám %-ban.

Nagy vonzásterületű
intézmények

Szentest

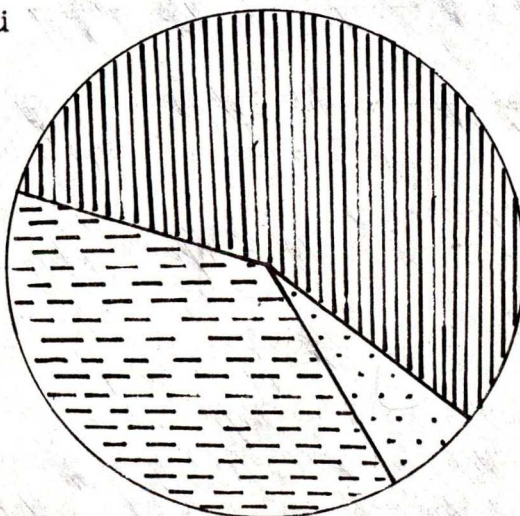

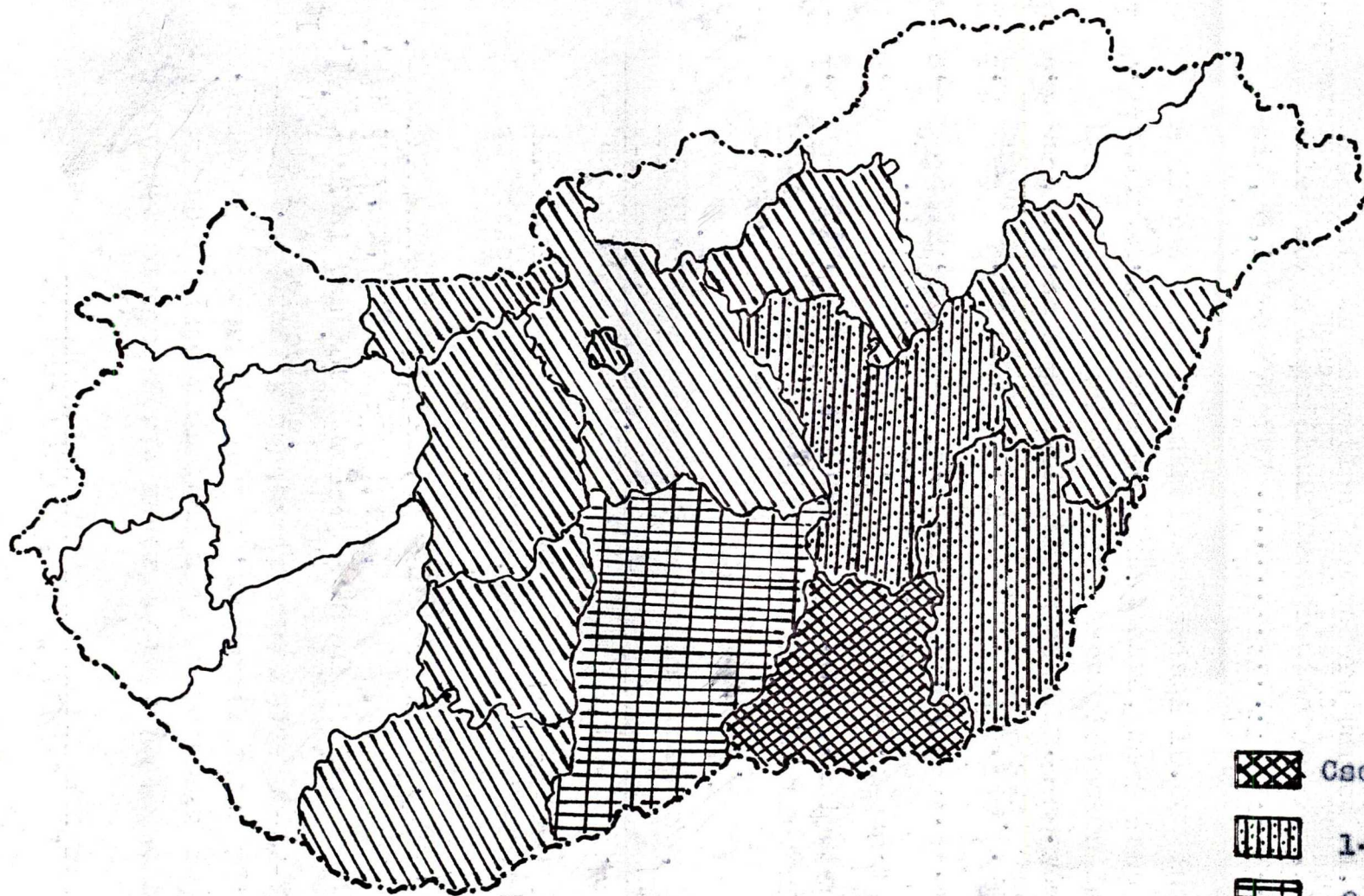
Csongrád megye

többi megye

Kis vonzásterületű
intézmények

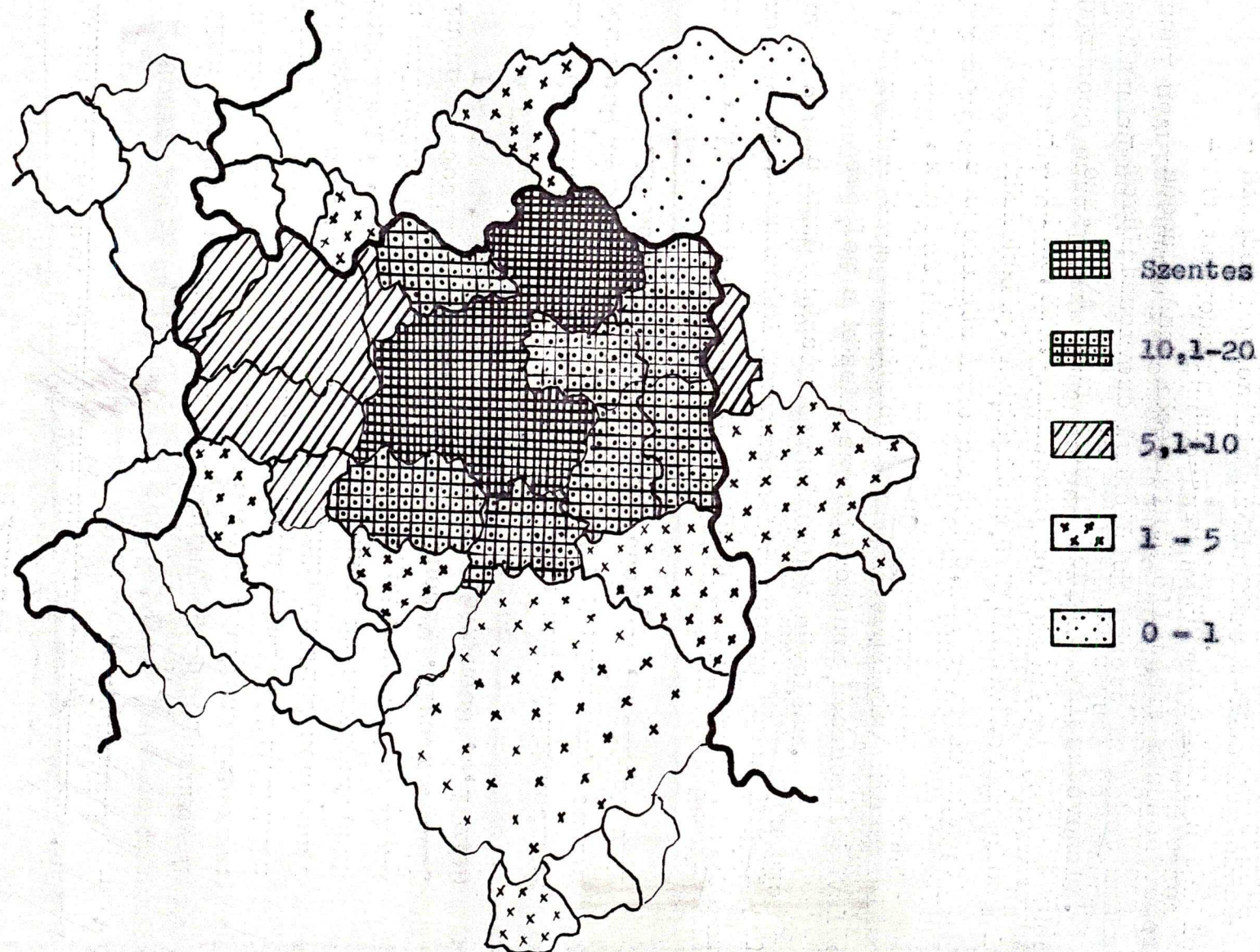
 Csongrád megye

 1-5

 0,5-1

 0-0,5

11. ábra A szentesi oktatási intézmények tanulóinak 10.000 lakosra jutó száma megyénként.

12. ábra Szentos középfoku oktatási intézményeinek vonzáskörzete

5. A mezőgazdaság szerepe a város gazdasági életében

A város területén működő 5 termelőszövetkezet 20.618 ha földön gazdálkodik. A terület 76,7 %-a /15.818 ha/ szántóföld, 3151 ha legelő.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése következtében a művelt terület döntő többsége a szocialista szektorhoz tartozik.

A város mezőgazdasága alkalmazkodik a természet adta feltételekhez. A két legjelentősebb ágazat a zöldségtermesztés, amely a termálviz hasznosításán alapul, a másik az állattenyésztés, amely a nagy legelőterületet hasznosítja.

1975-ben 114 hektáron termeltek szabadföldi zöldséget. A 221.086 m² növényházi alapterületből 100.156 m²-en termeltek zöldséget. A fóliával takart terület nagysága 352.924 m², amelynek 68,5 %-a fűthető.

A megtermelt zöldségfélék, primőrök egy részét külföldön értékesítik, nagyobb részét hazai piacon.

Másik jelentős mezőgazdasági ágazat az állattenyésztés. A viszonylag nagy legelőterület főleg a szarvasmarha és juhtenyésztés számára adja a feltételeket. 1975-ben 4356 db-ból állt a szarvasmarhaállomány, sertés 4609 db, juh 18.018 db volt.

Az egy tehénre jutó tejtermelés 2019 l, amely lényegesen csökkent 1970 óta. Egyik legfontosabb feladat ennek fokozása.

A baromfitenyésztés területén jelentős eredményeket értek el a termelőszövetkezetek. 1975-ben 38.177 mázsa húst értékesítettek, amelyet a Baromfifeldolgozó Vállalat dolgozott fel.

A városban foglalkoztatottak 25,7 %-a dolgozik a mezőgazdaságban. Lényegesen nem csökkent az 1960-as évek óta. A dolgozók jövedelme 1970-75 között 10 %-kal emelkedett.

6. Szentos igazgatási szerepköre

A város 1950-ig megyeszékhely volt, azóta járási székhely funkciót tölt be. 15 község 44.164 lakosára terjed ki közigazgatási szerepe.

A kórház megyei funkciójának megszűnésével nincs olyan intézmény, amely nagyobb területi irányító szerepet tölt be. Vállalatok, üzemek legnagyobb része gyáregységként működik, a szövetkezetek központjai is a megyeszékhelyen vannak.

III. Szentes komplex vonzáskörzete

1. A vonzásintenzitás övezetei

A bevezetőben is megfogalmaztam, hogy a város vonzáskörzetében tett vizsgálatot még nem végezték el. Szentes esetében négy ágazati vonzáskört vizsgáltam és határoltam el. Az általános komplex vonzáskörzetet az 1000 lakosra vonatkoztatott vonzásintenzitás fajlagos mutatószámai alapján állapítottam meg. /13. ábra/

a/ A hegemon vonzás öve

A városhoz közvetlenül kapcsolódó 5 település tartozik az övezetbe. A vonzásintenzitás mutatószámai kiemelkednek a többi település közül. A községek összlakossága 13.000 fő. Az öt település közül 1977. április 1-től Magyarórs Szentoshoz csatolták, Nagytőke pedig városkörnyéki község lett. A döntés eddigi szoros kapcsolatuk és továbbfejlődésük szempontjából feltétlenül indokolt volt.

A másik három település - Derekegyház, Szegvár, Fábianszabstyan - továbbra is önálló maradt. Legintenzívebben a munkaerő ellátás szempontjából vonzódnak Szenteshez.

b/ A domináns vonzás öve

Az övezetbe 7 település tartozik. Legnagyobb Csongrád város, továbbá 4 Csongrád megyei és két Szolnok megyei község. 38.500 lakosra gyakorol rendszeres vonzó hatást a város.

Az oktatási intézmények és a munkaerő vonzása a legintenzívebb. A községek ipari üzemekkel nem rendelkeznek, így a foglalkoztatás miatt elengedhetetlen az ingázás. Csongrád esetében az iskolatípus különbségek, valamint az ipar

szerkezetének eltérő volta indokolja a szoros kötődést. Valamennyi település esetében jók a közlekedési lehetőségek.

c/ Átmeneti öv

Az övezetbe tartozó 7 település kapcsolata lényegesen lazább, mint az előző övezetekben volt. Ezeknél a községek-nél a funkciók egy részét megosztva gyakorolja Csongráddal. /Csanytelek, Bokros, Folgyó, Gátér esetében./ Ide tartozik Hódmezővásárhely, amely önálló funkciókkal rendelkezik és a két város vonzáskörre átfedi egymást. Mártély községre intenzívebb Hódmezővásárhely vonzása, Tiszassas pedig Kecskemét domináns vonzásövezetébe tartozik. /Szap-panos 1975./ A vonzott terület lakossága 47.000 fő.

d/ Periférikus terület

Olyan települések tartoznak ebbe az övezetbe, amelyekre Szon és középfokú funkciói csakély mértékben hatnak, más központok funkciói a dominánsak.

2. Szentes regionális szerepköre

A város fekvése szempontjából sajátos helyzetben van. A megye északi részén helyezkedik el, jó közlekedéshálójával, alig több mint 10 km-re a regionális közép-fokú központ szerepét betöltő Csongrádtól. Vonzáskörzetébe kb. 130.000 fő tartozik, az egészségügyi vonzást is figyelembe véve megközelíti a 200.000-t. Vonzása kiterjed Szolnok megye déli részére és Békés megye közeli területére.

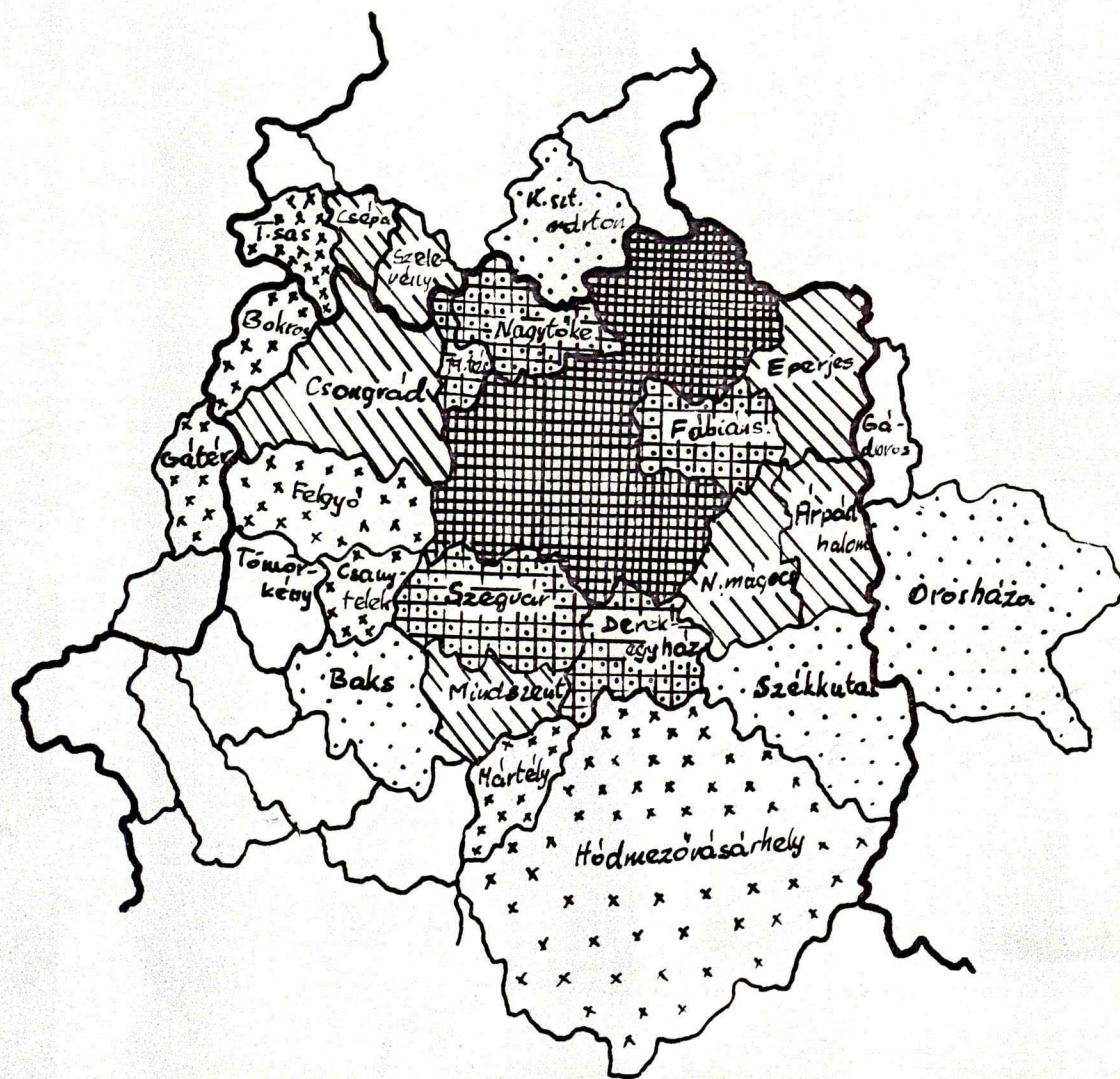
A város zöldégtermesztésének és élelmiszeriparának országos jelentősége van. A helyi mezőgazdasági és feldolgozó üzemek tevékenységének jobb összehangolásával élelmiszer-

ipari bázis kialakítására lenne lehetőség.

Két középiskolájának vonzása számottevően telerjed a megye határain.

Szolgáltató és kereskedelmi funkcióját a hozzá legközelebb fekvő 8 községre vonatkozóan gyakorolja.

Járási székhely funkciója elősegítette, hogy középfokú vonzását megfelelően érvényesítse és intenzíven fejlődjön.

- Szentes
- hegemon öv
- domináns öv
- átmeneti öv
- periférikus öv

13. ábra Szentes komplex vonzáskörzete

CSONGRÁD VONZÁSKÖRZETE

I. Csongrád gazdasági fejlődése 1945-1975 között

1. A város története, földrajzi, gazdasági körülményei

Ezer esztendő fennállását 1956-ban ünnepelte a város. Fennmaradását Szenteshoz hasonlóan a Tiszának köszönheti, amely védelmet és élelmet biztosított az évszázadok során. A szláv eredetű neve - Crni grad - Fekete várat jelent. A XV. században, 1439-ben kapja meg a városi rangot. A több évszázados török és nemt uralom alatt többször elpusztul a város. A jó tiszai átkelőhely azonban mindig vonzotta a lakosságot, így nem néptelenedett el.

A lassan fejlődő városra a mezőgazdaság volt jellemző, a XVIII. században kezd fejlődni a kézműipar. A XIX. század közepén a nincstelenek körében kialakult a kubikos foglalkozás, akik először a folyószabályozási munkálatoknál dolgoztak, majd a vasutépítések földmunkásai lettek. Az építkezések befejeztével munkanélküliek lettek.

Az 1930-as években lezajlott gazdasági válság elsősorban a kisparaszti gazdaságokat és a városi kubikos réteget sújtotta. A felszabaduló munkaerő, valamint a városba való betelepülés, mint városfejlesztő erő jelentkezett és segítette a fejlődést a belterületen. Az olcsó munkaerőt felhasználva megindult a közmű- és közutahálózat kiépítése.

A város iparát a felszabadulás előtt egy fatelep és egy gőzmalom jelentette. A keresők döntő többsége a mezőgazdaságban dolgozott.

2. A népesség számának alakulása

Csongrád megye legkisebb városa Csongrád, lakóinak száma 1976. január 1-én 20.440 fő, 1,8 %-kal több az 1970. évinél.

11. táblázat

A lakosság számának alakulása

Év	lakosság /fő/	Év	lakosság /fő/
XVIII.sz. eleje	7.000	1940.	20.040
1900.	19.227	1949.	20.674
1910.	19.909	1960.	20.676
1920.	20.892	1970.	20.088
1930.	21.568	1975.	20.440

Az 1930-as évekig megközelítőleg azonos szinten volt a lakosságszám, azóta csökkenő tendenciát mutat, illetve az utóbbi évben a bevándorlók miatt emelkedett. /12. sz. tábla/

A népesség növekedésének 5,1 %-t adta a természetes szaporodás, 94,9 % a vándorlási egyenlegből adódó többlet.

A népesedéspolitikai intézkedések hatása az elmúlt időszak születésszámában lemérhető. Az 1971. évi 12,7 ezrelékről 17,2-re emelkedett, bár még így is elmarad a megyei átlagtól. A lakosság magas korátlaga miatt magas /15 ezrelék körüli/ a halálozási arányszám.

Magas a tanyán és külterületen élő lakosság aránya, 13,1 %. A városi betelepítésekkel és a tanyák állagának gyorsuló ütemű romlásával egyre inkább csökken. /A két világháború között 40 % élt tanyán./

12. sz. táblázat

A népmozgalom alakulása 1971-1975 között

Megnevezés	1971.	1972.	1973.	1974.	1975.	össz.
Élveszületés	255	266	282	316	350	1469
halálozás	304	243	302	275	327	1451
term.szaporodás	- 49	23	- 20	41	23	18
tényl.szaporodás	87	35	10	138	80	350
tényl.szaporodás ezrelékben	4,3	1,8	0,5	6,9	3,9	3,5

3. Az ipartelepítés célkitűzései

A város ipari fejlődése csak nehezen indult meg. Néhány kis-üzem létezett már az ötvenes években is, a Vasipari KTSZ, É-pítőipari KTSZ, Ruházati Szövetkezet, Háziipari szövetkezet, Butorgyár, FÜTŐBER. A nehézipar csekély részarányt képviselt, főleg könnyűipari üzemek voltak a városban.

A III. ötéves terv időszakában, 1965-től kezdődően megindult tervszerű iparfejlesztéssel kezd átalakulni a város foglalkoztatási struktúrája. Ekkor 12 millió forintot fordítanak iparfejlesztésre és 8 milliót az üzemek kitelepítésére. Különösen az 1968-70 közötti időszakban volt lényeges fejlődés.

Az ide telepített illetve a szerkezeti átrendeződés következtében létrejött üzemek: Tisza Butoripari Vállalat, Vegyesipari Vállalat, HÓDIKÖT üzemegysége.

A nehézipar részesedése eléri a 30 %-t. Az ipari termelés 1965-70 között 370 millió forintról 620 millió forintra emelkedett. Az építési igény növekedése magával hozta az építőipari kapacitás emelkedését /CSOMIÉP fejlesztése, Városfejlesztési Üzem megalakítása 1969-ben/ Az építőipar termelése öt év alatt ötszörösére emelkedett.

Az ipar ilyen mértékű fejlesztését lehetővé tette, hogy nagyszámu munkaerő állt rendelkezésre részben a városban, másrészt a környező községekben. Kedvezően hatott, hogy jók a közlekedési viszonyok, bár a Tiszántullal való kapcsolata az új híd megépítéséig továbbra is nehézkes. A víz is ipartelepítő tényezőként emlithető annak ellenére, hogy nagy vizigényű ipartelepek nincsenek a városban.

Az ipari termelés ilyen nagymértékű emelkedése következtében az iparban foglalkoztatottak aránya is jelentősen növekedett. 1960-ban az össznépességnek 37,5 %-a volt aktív kereső, 1970-ben 46,5 %-a, 1975-ben 47,4 %-a. Az aktív keresők száma 7500-ról 9481-re emelkedett.

Az ipari aktív keresők száma 1960 és 1975 között két és félszeresére emelkedett, arányuk 36 %-ról 66,6 %-ra változott. A mezőgazdaságban is számottevő átalakulás következett be, az összes foglalkoztatott dolgozók aránya 64 %-ról 33,4 %-ra csökkent.

A foglalkoztatottság alakulását 1960-1970 között a 13. sz. táblázat tartalmazza. A számadatokból kitűnik, hogy a hatvanas években megindult iparosodás milyen hatással volt a foglalkoztatottságra. 10 év alatt megháromszorozódott a női dolgozók száma a nem mezőgazdasági ágazatokban, a férfiak száma is közel kétszeresére nőtt. Ez idő alatt csökkent a mezőgazdaságban dolgozók száma. Nemcsak ebből a csökkenésből adódik az egyéb ágazatokban a létszámnövekedés, hanem lényegesen emelkedett az aktív keresők száma. 1960-ban a lakosság 36 %-a volt aktív kereső, 1970-ben 41 %-a.

13. sz. táblázat

A foglalkoztatottság alakulásának nemek szerinti megoszlása
1960-1975 között

Megnevezés	1960.			1965.			1970.			1975.		
	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.
Iparban dolgozók száma	1800	900	2700	2934	2091	5025	3270	2951	6221	3111	3499	6610
Mezőgazdaságban dolg.	2900	1900	4800	1887	1411	3298	2050	1045	3095	2440	875	3315
Aktív keresők száma	4700	2800	7500	4821	3502	8323	5320	3996	9316	5551	4374	9925

14. sz. táblázat

Csongrád nagyobb üzemének legfontosabb adatai

Üzem, vállalat	foglalkoztatott			állóeszköz érték /1000 Ft/	Vill.energ. felhaszn. /kWh/	Gépi kapacitás /kW/
	összesen	munkás	nő			
TBV	943	662	372	85.641	17.35	1843
HÓDIKÖT	326	274	303	9.839	212	59
Vegyesipari Vállalat	179	141	61	8.136	201	340
Nívó Szövetkezet	67	53	39	.768	57	46
Ruházati Szövetkezet	92	77	73	1.694	30	23
Háziipari Szövetkezet	717	269	630	7.172	77	78
FÜTŐBER	996	764	257	113.647	1.343	841
MIRKÖZ	412	327	164	58.808	522	444

II. A vizsgált területek vonzáskörzetei

1. A város munkaerő vonzása

A város iparosodása, fejlődése következtében 1975-re két és félszeresére nőtt az iparban és egyéb ágazatokban foglalkoztatottak aránya. A 60-as évek első felében a dolgozók jelentős része járt vidékre dolgozni /1300 fő/. 1970-ben lecsökkent 875 főre, de még ekkor is viszonylag kevés volt a Csongrádra bejáró száma.

1975-ben 613 fő vidéken lakó vállalt munkát a városban, a foglalkoztatottak 6,2 %-a. 811 fő járt a városból vidékre dolgozni, az aktív kereső lakosság 8,2 %-a. Különösen az építőiparban és a mezőgazdaságban dolgozók közül vállaltak sokan vidéken munkát /14,2 %, ill. 11,9 %/.

15. sz. táblázat

A vidéken munkát vállalók és helyben dolgozók aránya az összes aktív keresőhöz

Népgazdasági ág	Összes foglalk.	Helyben dolgozó	%	Eljáró	%
Ipar	3632	3494	96,2	138	3,8
Építőipar	723	620	85,8	103	14,2
Szállítás	373	320	87,1	48	12,9
Kereskedelem	546	514	94,2	32	5,8
Mezőgazdaság	3515	2920	88,1	395	11,9
Egyéb	1336	1241	92,9	95	7,1
Összesen	9925	9114	91,8	811	8,2

Az eljáró dolgozók legnagyobb része /44,2 %/ Szentesen vállal munkát.

Az ipartelepítés szerkezetének helyességét bizonyítja, hogy a szocialista iparban foglalkoztatottak közül viszonylag kevesen járnak vidékre dolgozni, magasabb a bejárók szám mint az eljáróké.

A bejárók területi megoszlását és népgazdasági ágazatok szerinti foglalkoztatását a 16. sz. táblázat tartalmazza.

A városban foglalkoztatott 9727 dolgozóból 613 fő a bejáró /6,2 %/. A bejárók többsége Csongrád megyei lakos, 82 % /503 fő/. Bács-Kiskun megyéből 56 fő /9,1 %/, Szolnok megyéből 19 fő /3,1 %/ jár Csongrádra dolgozni. 35 fő további hét megyéből vállal munkát a városban /5,8 %/.

A bejáró dolgozók legnagyobb része fizikai munkakörben dolgozik. /17. sz. táblázat/ 27,5 % az iparban dolgozik. Az építőiparral együtt 50,2 % a bejárók összlétszámából a részesedés. A környező községek nem rendelkeznek említésre méltó iparral, így a munkások kénytelenek a városba ingázni.

17. sz. táblázat

A bejáró munkavállalók megoszlása foglalkozási áganként

Népgazdasági ág	Bejáró dolgozó	%
Ipar	169	27,5
Építőipar	139	22,7
Szállítás	81	13,2
Kereskedelem	27	4,4
Mezőgazdaság	164	26,7
Egyéb	33	5,5
Összesen	613	100,0

Magas a mezőgazdaságban foglalkoztatottak részesedése, 26,7 %. A többség a három legközelebbi községből /Bokros, Felgyő, Csanytelek/ járnak a mezőgazdasági üzemekbe dolgozni, amelyek jó megélhetési lehetőséget biztosítanak.

16. sz. táblázat

A bejárók területi megoszlása népgazdasági ágazatok szerint

Megnevezés	ipar	ép.ip.	mezőg.	száll.	koresk.	egyéb	össz.
Baks	2	10					12
Bokros	37	10	16	6	2	1	72
Csanytelek	21	26	12	31	3	1	94
Csengele		14	4				18
Fábiánsebestyén	1					1	2
Felgyő	38	15	64	2	3	8	130
Hódmezővásárhely	1			1		3	5
Kistelek		1	1		2		4
Magyarcsanak		1					1
Magyartés			3				3
Makó					1		1
Mártély						2	2
Mindszent		1	1			1	3
Nagymágocs	1	1		1			3
Nagytóke			1				1
Pusztaszer	2						2
Szatymaz	1						1
Szeged			1	1	1	2	5
Szegvár	1	4			2		7
Szentes	18	21	32	12	3	7	93
Tömörkény	13	10	8	10	2	1	44
Gátér	14	6	6	1	1		28
Kecskemét		1					1
Kiskunfélegyháza	1	1		2			4
Nyárlőrinc	4	2	4	1			11
Pálmonostora	3	2	4				9
Tiszaalpár	1	1	1				3
Csépa	2	1	1	2	1	2	9
Tiszasas		1		1	1	1	4
Szelevény	1	2	1	2			6
Gádoros	1	1		1		1	4

Megnevezés	ipar	ép.ip.	mezőg.	száll.	keresk.	egyéb	össz.
Kondoros		1	1			1	3
Orosháza	1						1
Szarvas		1	1		1		3
Pécs						1	1
Győr				1			1
Budapest	3	4	2	3	3		15
Törtel				1			1
Debrecen	1						1
Sárrétudvari	1			1			2
Tetétlen				1	1		2
Miskolc		1					1
Összesen	169	139	164	81	27	33	613

A Csongrádon foglalkoztatott dolgozóknak 6,2 %-a nem állandó lakosa a városnak. A bejárók az építőiparban és szállításban dolgozók számából részesednek a legnagyobb mértékben /18,3 ill. 19,9 %/. /18. sz. táblázat/

18. sz. táblázat

A bejáró dolgozók aránya a városban foglalkoztatott dolgozókhoz viszonyítva

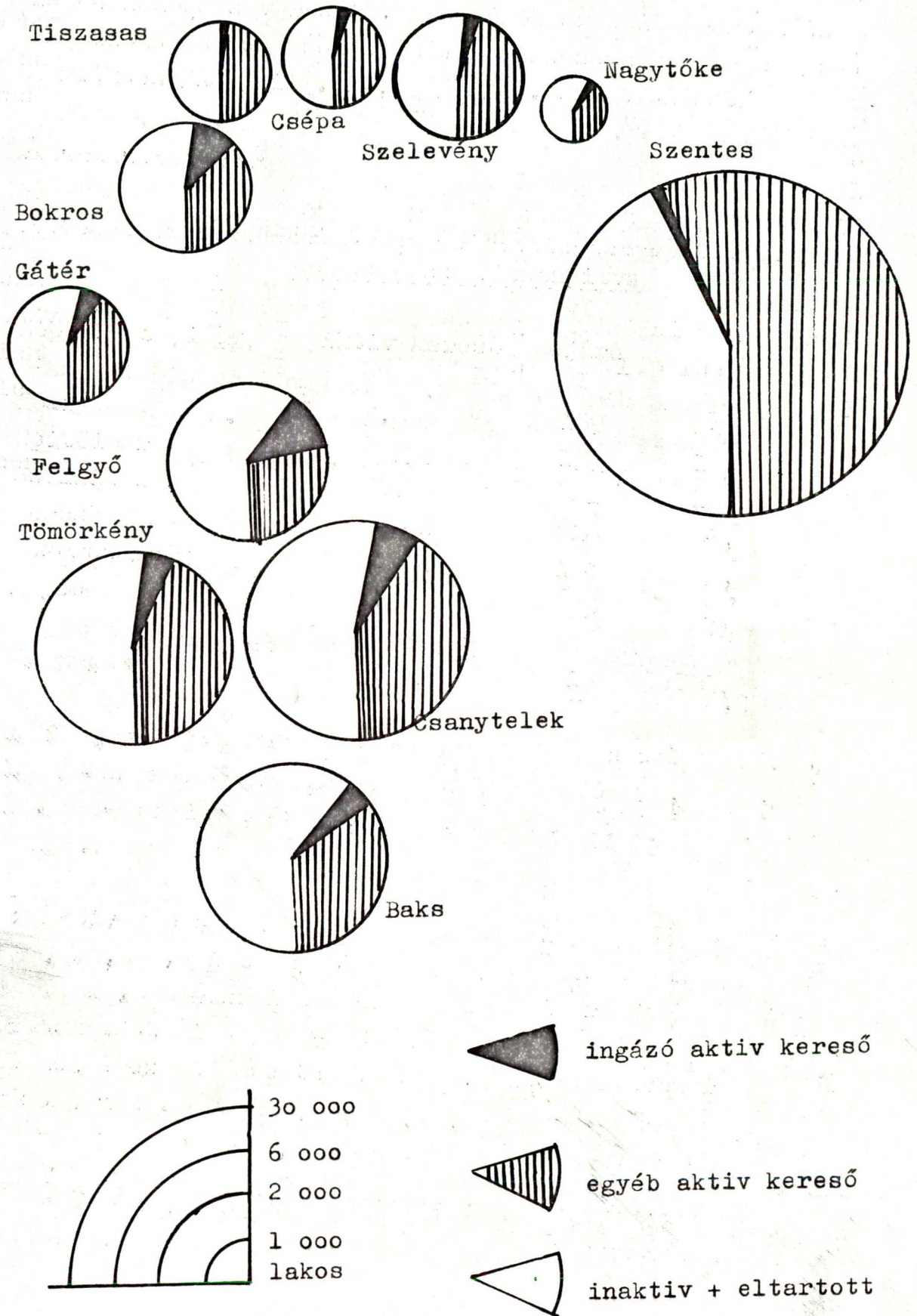
Népgazdasági ág	Aktív kereső	Bejáró	%
Ipar	3.663	169	4,6
Építőipar	759	139	18,3
Szállítás	406	81	19,9
Kereskedelem	541	28	4,9
Mezőgazdaság	3.084	164	5,3
Egyéb	1.274	33	2,6
Összesen	9.727	613	6,2

A környező községekből ingáznak a városba a legtöbben. 15 km-es körzetből jár be a munkavállalók 70,6 %-a. A 14. ábra az ingázókat az aktív keresők arányában vizsgálja.

Az aktív keresők legnagyobb része Felgyő esetében ingázik, 16,6 %. Alacsonyabb az arány Bokros és Csanytelek esetében. Bokrosról és Felgyőről az ipari foglalkoztatottak több mint 50 %-a Csongrádon dolgozik. Atöbbsi községnél érezhető Szentés vonzása, kisebb a Csongrádra ingázók száma.

14. ábra

A Csongrádra ingázók az összlakosság és az aktív keresők arányában / 1975 /

b/ A munkaerő vonzáskörzetei
.....

A hegemon övezetbe a két legközelebb fekvő község tartozik: Bokros és Felgyő. Autóbusszal, kerékpárral és motor-kerékpárral rövid idő alatt megközelíthetők a munkahelyek. Ebből az övezetből az összes ingázó 33,0 %-a /202 fő/ jár Csongrádra dolgozni, amely a körzet aktív keresőinek 12,5 %-a.

A domináns övezet községei: Csanytelek és Tömörkény. 138 fő, az összes bejáró 22,5 %-a vállal a körzetből Csongrádon munkát. Autóbusszal 30 percen belül megközelíthető a két település.

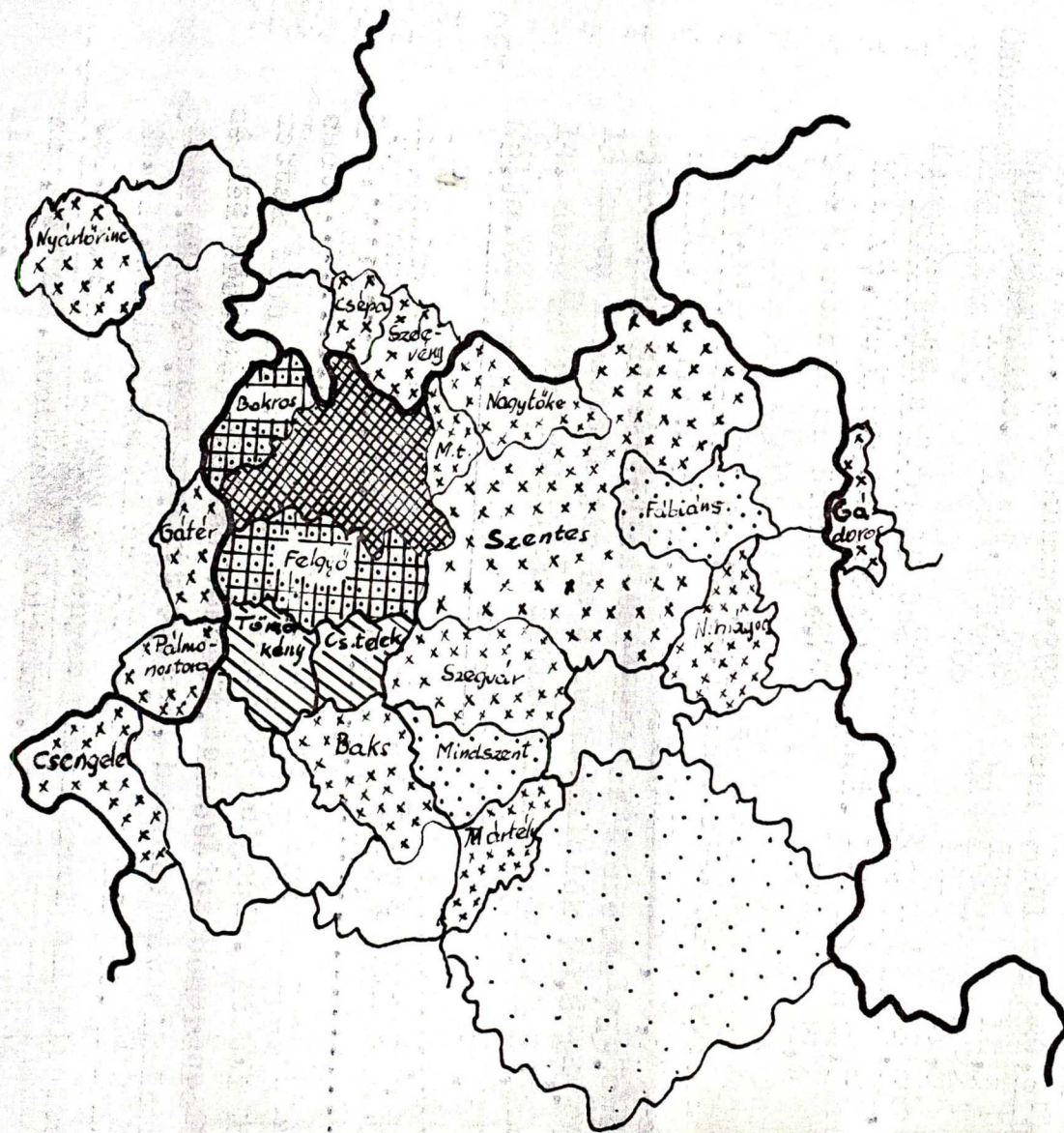
A periférikus övbe 15 település tartozik Csongrád, Bács-Kiskun, Szolnok és Békés megyéből. 210 fő, a bejárók 35,8 %-a tartozik az övezetbe.

A körzeten kívüli területről csak több órás utazással közelíthető meg a város. 63 fő ingázik innen, 8,7 %-a a bejáróknak. 23 település tartozik az övezetbe /15. ábra/.

2. Csongrád szabadpiaci vonzása

a/ A szabad piaci felhozatal körzetei, az áru felhozatal szerkezete
.....

A szabadpiaci felmérést Csongrádon július hónapban folyamatosan végeztem mindkét piacon, hetente két alkalommal. Ebből számítottam ki az egy napra eső átlagot. A felhozalt az arra a napra érvényes piaci árral állapítottam meg, és számítottam át forintra.

 Csongrád

 9,1 - 17

 2 - 9

 0,1 - 2

 0 - 0,1

15. ábra Csongrád munkaerő vonzása

A termékeket 8 csoportba osztottam, ezek napi mennyiségét tartalmazza a 19. sz. táblázat, külön feltüntetve a felhozatal irányát.

A felmérés idején Csongrád piacaira felhozott termékek között 26 %-kal /22.013 Ft/ a zöldségfélék vezettek. Utána következtek 19,9 %-os részesedéssel a gyümölcsfélések. Ez érthető is, hiszen ebben az időben került piacra nagyobb tömegben alma, körte, meggy, őszibarack, és nagy volt a kereslet. A baromfi felhozatal 16,7 %-kal /14.170 Ft/ részesedik az összértékből. A burgonya részesedése 5,4 % /4.577 Ft/, a virágé 4,8 % /4.055 Ft/. A tejtermékek 2,4 %-kal /2.023 Ft/ részesednek, alacsony a tojás felhozatala, 1,1 % /934 Ft/.

Csongrád egy napra eső összfelhozatala 84.467 Ft volt. Ennek 81,3 %-a /68.681 Ft/ a város bel- és külterületéről származott, 18,7 % a városon kívüli területek részesedése. Ez az igen magas arány az önellátásra utal. A város lakóinak egy része kertés házban lakik, másik részének pedig hétvégi kertje van, ahol megtermeli a szükséges áruféleségeket, a felesleget pedig piacon értékesíti.

A 19. sz. táblázatból kitűnik, hogy minden áruféleség felhozatalában megelőzi a többi helyiséget. Virágot csak a város területéről árusítottak a piacon.

A zöldségfélék 77,8 %-t, a gyümölcsfélések 64,9 %-t adja a város, a burgonya 75 %-t szintén csongrádiak árusítják. Az egyéb kategóriába sorolt áruféleségek között csekély arányt képviselnek a takarmányok. Ennek egy részét a kisebb mennyiségben felhozott áruk jelentik /lekvár, méz, levestészta, savanyukáposzta/, másik részét a ruhafélék adják.

19. sz. táblázat

A csongrádi piac árufelhozatalának megoszlása községenként

Megnevezés	tej + tejterm.	gyümölcs	zöldség félék	burgonya	virág	baromfi	tojás	egyéb	összesen
Csongrád	950	15.346	14.290	3.405	4055	12.860	755	16820	68.681
Csanytelek		107	5056						5.163
Felgyő	862	83	554			490	144		2.123
Tömörkény			86						86
Szelevény	211								211
Szentes			894						894
Bokros		4.021	395	1.172		710	35		6.333
Magyartés			625			110			735
Nagyrét		128	113						241
Összesen	2023	19.685	22.013	4.577	4055	14.170	934		84.467

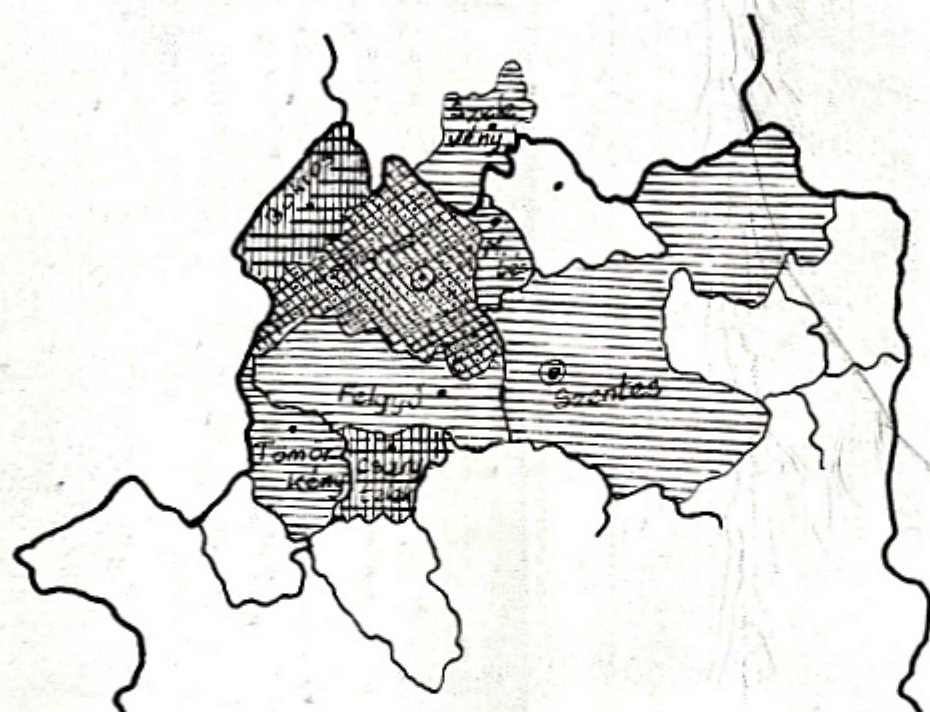
A felhozott áruféleségek alapján Csanytelek és Bokros következik, közel azonos részesedéssel. /5.163 Ft, ill. 6.333 Ft/ E két település az egy napi felhozatal 13,6 %-t adja. Csanytelekről a paprikafelhozatal a legjelentősebb, Bokros esetében pedig a gyümölcsféleségek és a burgonya. Mindkét közösségből 23-23 árus érkezett átlagosan ap iacra.

A várost körülvevő többi település részesedése csokély az összfelhozatalból, 5,1 %. Ezekből a közösségekből felutazók kis tételben szállítanak árut, és legtöbbször 1-2 fajtát árusítanak. Ez utóbbi alól csak Felgyő kivétel, amelyet a jobb megközelítési lehetőség magyaráz. Csongrád tejtermékkel való ellátásában jelentős szerepet játszik az övezet, a napi mennyiség 53 %-t adja.

b/ A szabadpiaci felhozatal vonzásköröi
.....

A vonzáskörzeteket a 16. ábra szemlélteti.

1. Saját felhozatal övezete biztosítja az összfelhozatal magas színvonalát, amelyet a piacozók 81 %-a biztosít /294 fő/. Legjelentősebb áruféleségek: zöldségfélék, gyümölcs, burgonya, baromfi, tojás és virág.
2. Belső övezet közösségei: Csanytelek és Bokros. Áruféleségek: gyümölcs, zöldség, burgonya és baromfi. A létszámból 12,7 %-kal részesednek a piacozók.
3. Külső övezet közösségei: Felgyő, Magyartés, Nagyrét, Szélevény, Tümrékény. Ebbe az övezetbe tartozik Szentés is, amely zöldségtermesztése révén kapcsolódik Csongrádhoz. Az áruszállítók az összlétszám 6,3 %-t képezik, a felhozatalból való részesedésük 5,1 %-os. Hetente általában egy alkalommal árusítanak, a szombati fő piaci napon, egy részük azonban még annál is ritkábban, alkalmasszerűen látogat a piacra /17. ábra/.

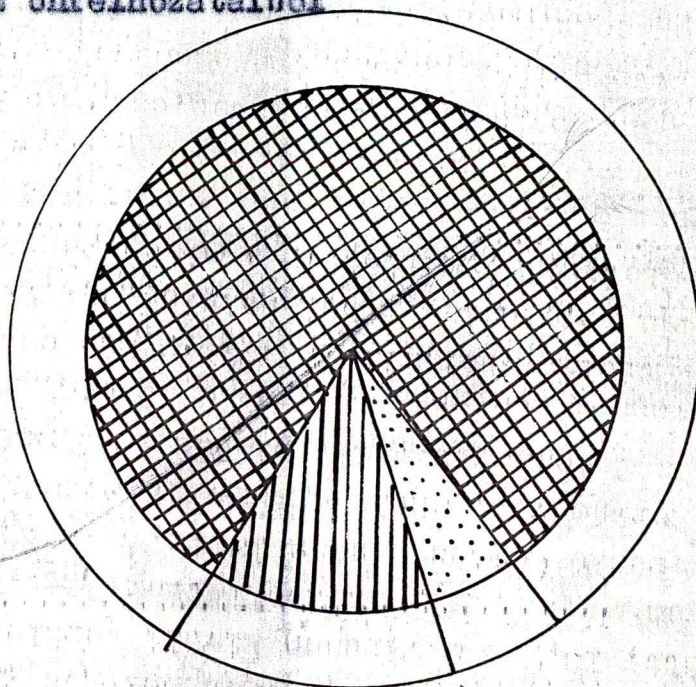

- Csongrád
- Belső övezet
- Külső övezet

16. ábra Csongrád szabadpiaci vonzáskörzetei

17. ábra

A szabadpiaci vonzás övezeteinek részesedése
az önfelhozatalból

8,1 %

13,6 %

5,1 %

3. A város egészségügyi vonzása

a/ A rendelőintézet és a belgyógyászati osztály vonzásköre

Csongrád egészségügyi vonzásának vizsgálatához a Szentosi Kórház II. számú belgyógyászati osztálya betegforgalmának irányát, és a Rendelőintézet vonzását kell figyelembe venni.

A 35 kórházi ágygal működő kihelyezett osztály utókezeléssel foglalkozik, 5 településből ápolnak itt betegeket. Csongrád 627, Felgyő 41, Tömörkény 89, Csanytelek 98 és Bokros 35 fővel részesedik a betegforgalomból. A legnagyobb aránnyal 70,7 %-kal Csongrád részesedik, utána következik 11 %-kal Csanytelek, 9,9 %-kal Tömörkény, 4,5 %-kal Felgyő és 3,9 %-kal Bokros.

A rendelőintézeti szakrendelések tekintetében a városhoz tartozik négy község, Bokros, Felgyő, Csanytelek és Tömörkény. A betegek csak a körzeti orvosok beutalásával kereshetik fel a szakrendeléseket. 1973-ban Bokros 4.042, Felgyő 4.008, Csanytelek 6.310, Tömörkény 4.892-vel részesedik a kezelt esetek együttes számából. A helyi lakosok 41.132 alkalommal vettek részt valamelyik szakrendelésen.

A városban 7 orvosi körzet van. Az egy orvosi körzetre jutó népességszám 2.430 fő. 10.000 lakossal 1976-ban 15 orvos jutott.

A rendelőintézet vonzásköre tehát meghatározott, más helyen lakók csak alkalmasszerűen keresik fel. A négy község és Csongrád város is a kórházi ápolás vonatkozásában Szentoshoz vonzódik intenzíven.

4. A város oktatási intézményeinek vonzásköre

A város oktatási szerepkörének vizsgálatához valamennyi középfoku oktatási intézményre kiterjedő vizsgálatot végeztem. Az 1975-76-os tanév adatait vettem figyelembe. A felmérés alapján a három középfoku oktatási intézmény napali tagozatán 888 fő tanult. /A Batsányi János gimnázium, Óvonóképző és Faipari Szakközépiskolából 1976. szeptember 1-vel a faipari tagozat kivált és egyesült a 610. sz. ipari Szakmunkásképző Intézettel./

A tanulói létszám 88,2 %-a Csongrád megyei, 45,9 %-a a városban lakik. /18. - 19. ábra/

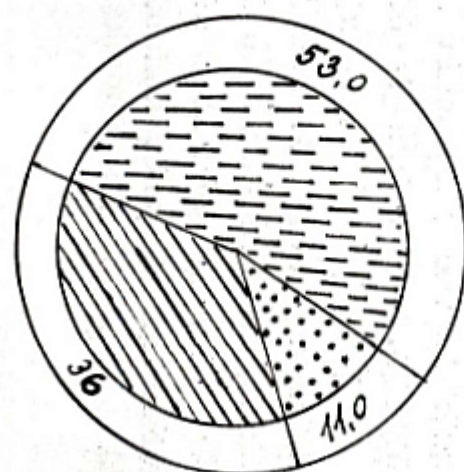
a/ Vonzáskörök intézményenként
.....

A tanulók létszámát és területi bontását a 20. sz. táblázat mutatja.

20. sz. táblázat

A Csongrádon tanulók megoszlása intézmények szerint

Megnevezés	Csongrád m.		Csongrád v.		más megye		Összes fő tan.
	fő	%	fő	%	fő	%	
Mezőgazdasági Szakm. képző Intézet	7	3,8	144	78,3	40	21,7	184
Batsányi J.Gimn. és Szakközépisk. 1975-76	248	53,0	417	89,0	51	11,0	468
Batsányi J.Gimn. és Szakk.isk. 1969-70.	248	72,0	328	95,4	16	4,6	344
610. Ip.Szakm.k.Int.	153	64,8	222	94,0	14	6,0	236
Összesen együtt	408	45,9	783	88,2	105	11,8	

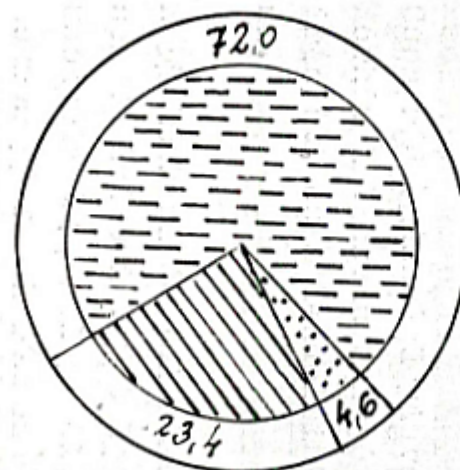

Batsányi J. Gimnázium
1975-76.

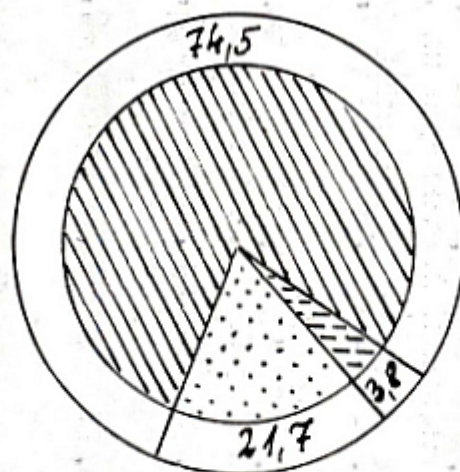
 Csongrád megye

 Csongrád

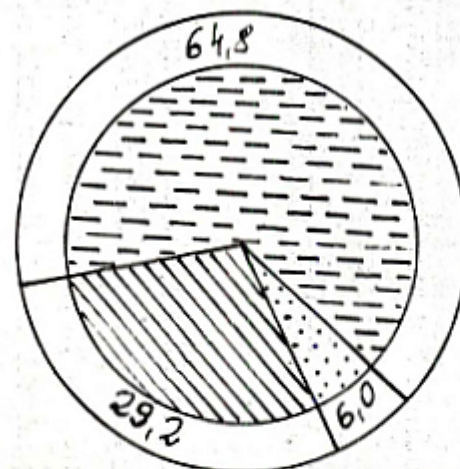
 Többi megye

Batsányi J. Gimnázium
1969-70.

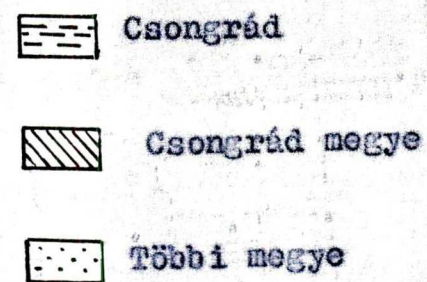
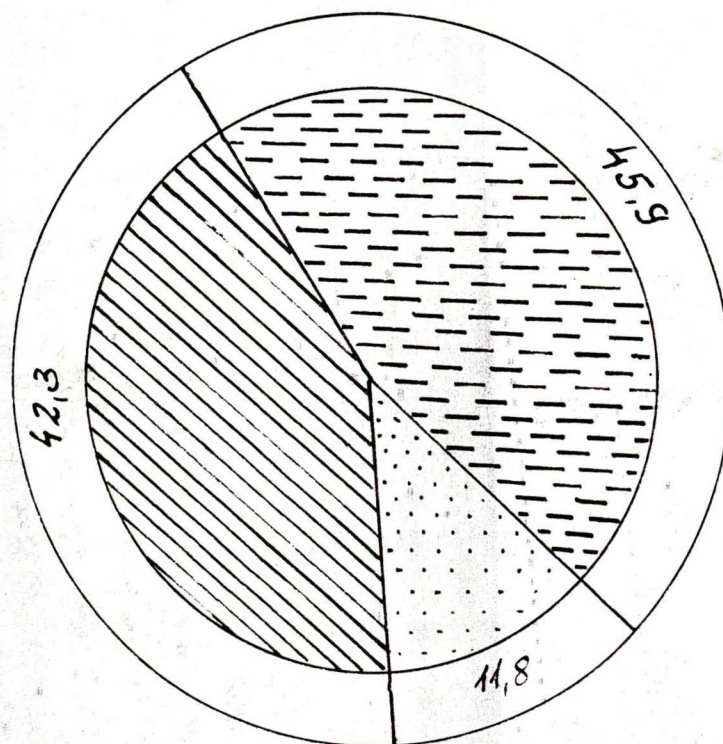

Mezőgazdasági Szakmunkásképző Int.

G10. sz. Szakmunkásképző Int.

18. ábra Az egyes intézmények kerületi vonzása a tanulólétszám %-ban.

19. ábra A középfokú intézmények területi vonzása a tanulólétszám %-ban

A táblázatból kitűnik, hogy a Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézet vonzása több /13/ megyére terjed ki. Csupán a Dunántul nyugati része nem tartozik vonzáskörébe. Különleges helyzetét speciális képzésének köszönheti, az ország két vadászkepző intézményének egyike a városban működik. Mindössze 7 tanuló csongrádi állandó lakos, a megye részesedése is alacsonyabb, mint a többi iskola esetében /78,3/. A tanulói létszám 21,7 %-a /40 fő/ más megyéből iratkozott be az iskolába.

A batsányi János Gimnázium és Óvonóképző Szakközépiskola tanulói létszámát tekintve a legnagyobb középfoku oktatási intézmény a városban, 468 tanulóval. Az összlétszám 89 %-a Csongrád megyei, és csak 11 %-a jött más megyéből, főleg Békés /24 fő/, Bácskiskun /15 fő/ megyék városához közel eső területeiről. 1973 óta nagyobb az intézmény vonzásterülete, akkor indult meg a középfoku óvonóképzés az iskolában. /20. sz. táblázat, ill. 18. ábra/ Az 1969-70-es tanévben csak 16 fő tanult más megyéből az intézményben /4,6 %/.

A harmadik középfoku oktatási intézmény, a 610. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet rendelkezik a legkisebb beiskolázási területtel. Mindössze 14 fő a más megyei /6 %/, amely a jó megközelítési lehetőségnek köszönhető /20. sz. táblázat/.

b/ Az oktatási intézmények együttes vonzása
.....

Csongrád középfoku oktatási intézményeiben tanuló diákok állandó lakhelye szerinti megye 10.000 lakosára vonatkoztatott értéke alapján megállapítható, hogy Csongrád megyén kívül Bács-Kiskun, Békés és Szolnok megye kapcsolódik legintenzívebben a városhoz. /20. ábra/

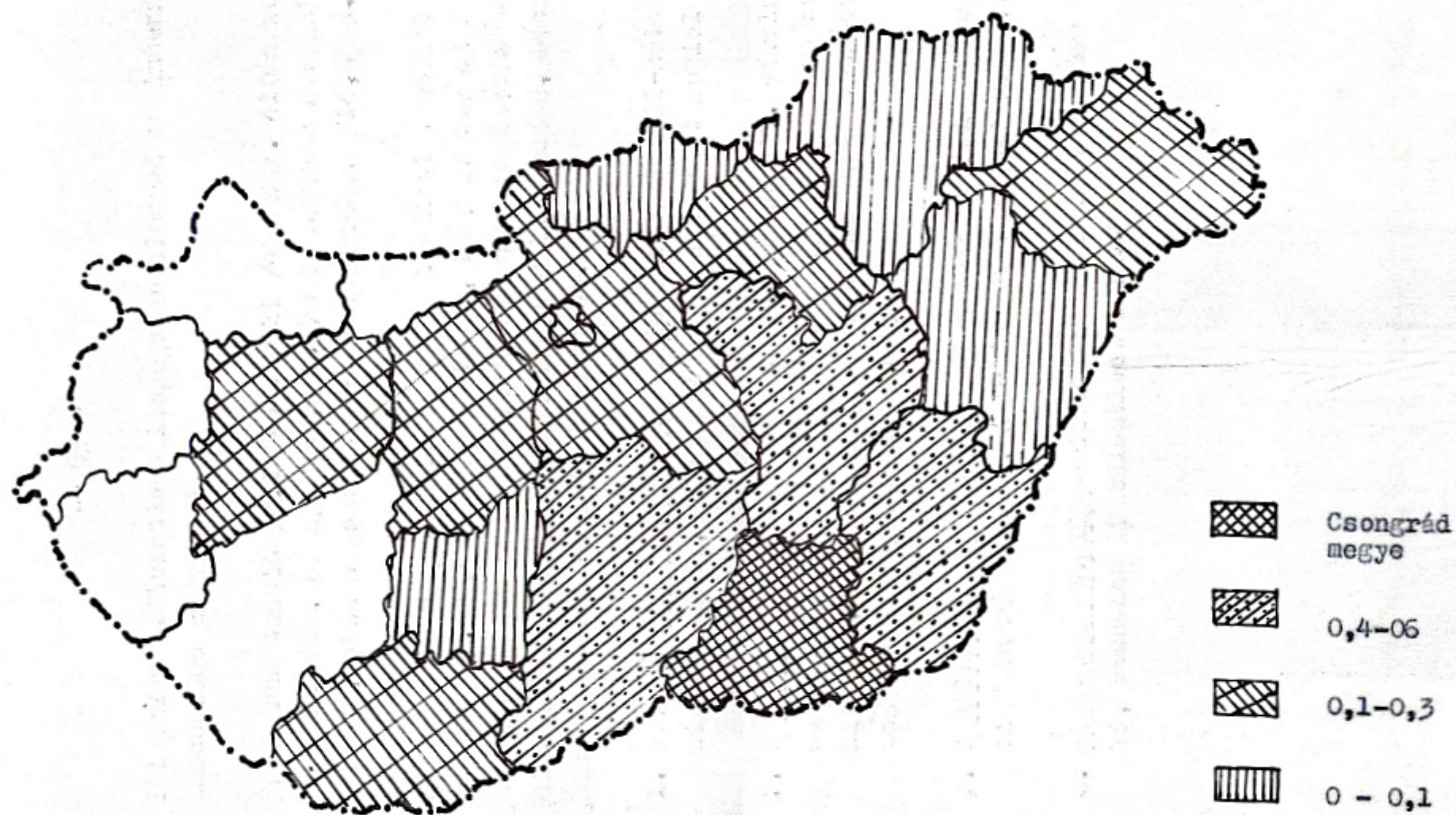
A többi megye kapcsolódása esetlegesnek minősíthető, csupán a Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézet vonatkozásában beszélhetünk nem véletlenszerű kapcsolódásról, bár tanu-

lólétszám tekintetében lényegesen elmarad az intenzíven kapcsolódó megyéktől.

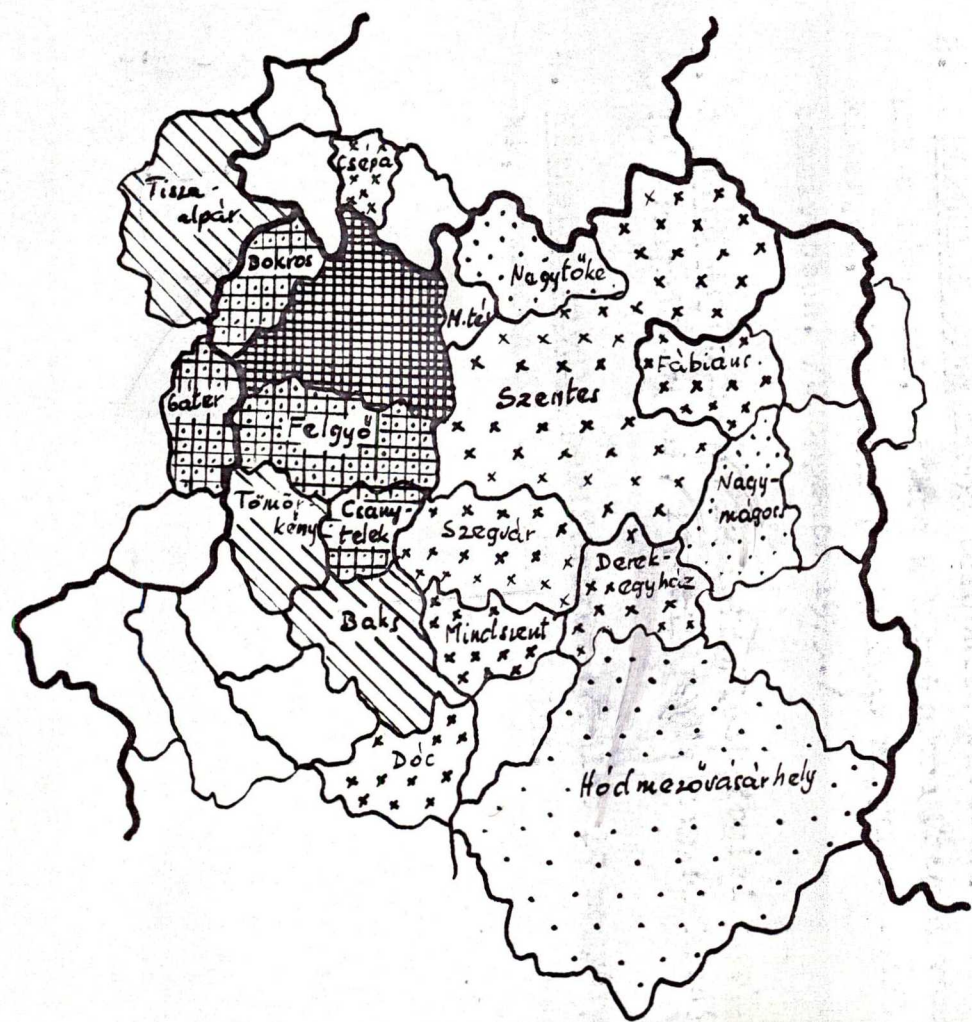
Az összes tanuló 54,1 %-a vidéki /480 fő/. 410 a kollégisták száma, arányuk 85,4 %. 70 fő azoknak a tanulóknak a száma, akik naponta bejárnak Csongrádra /14,6 %/.

A középfoku oktatási intézmények területi vonzását tekintve /21. ábra/ megállapítható, hogy az zömmel a megye területére terjed ki. A város excentrikus fekvéséből adódik, hogy benyulik Szolnok megye déli részébe, Bács-Kiskun megye észak-keleti területébe.

1. A város belső vonzásterülete délről és dél-keletről lezárja a zónát, mindössze négy települést foglal magába.
2. A közbülső övbe három település tartozik. Távolabb vannak a várostól, ezekre a községekre Szeged vonzása is kiterjed, Tiszaalpár pedig Bács megyéhez vonzódik intenzívebben. /Szappanos 1975./
3. A külső öv összesen 12 települést foglal magába, ebből 11 Csongrád megyei, 1 pedig Békés megyei község.
4. Körzeten kívüli periférikus terület 14 megyére terjed ki, összesen 67 települést érint.

20. ábra Csongrádi középfoku oktatási intézmények tanulójának 10.000 lakosra jutó száma megyénként

Csongrád

Belső vonzásterület

Közbülső öv

Külső öv

21. ábra Csongrád középfoku oktatási intézményeinek vonzásterülete

III. Csongrád komplex vonzáskörzete

A komplex vonzáskörzet megállapítását hasonlóan végeztük, mint előzőleg Szentes esetében /22. ábra/.

a/ A hegemon vonzás öve

A város közvetlen közelében levő két település tartozik az övezetbe: Bokros és Felgyő. Összesen mintegy 3500 főt érint. Ezt a két települést 1954-ben a város külterületi lakóhelyeiből alakították ki önálló közigazgatási egységgé. 1977. április 1-től ismét Csongrádhoz tartoznak. Bokros mint városrész, Felgyő pedig városkörnyéki község. Munkaerő foglalkoztatása szempontjából a legjelentősebb e két település. Csongrád biztosította a szakorvosi ellátást, valamint a középfoku oktatási lehetőséget is. A jó megközelítési lehetőségek is indokolják a szoros kapcsolatot.

b/ A domináns vonzás öve

Két település - Csanytelek és Tömörkény - tartozik az övezetbe, mintegy 7000 lakossal. Közvetlenül nem határosak Csongráddal, de a kis távolság és a jó közlekedési viszonyok indokolják az intenzív kapcsolatot.

Csanytelek Szentes átmeneti vonzásövezetébe tartozik. Közigazgatásilag a két település Szenteshez tartozik, a Tisza és a nagyobb távolság azonban akadálya, hogy a járási székhellyel szorosabb kapcsolat alakuljon ki. Csak a legszükségesebb ügyek intézése céljából keresik fel Szenteset.

c/ Átmeneti öv

Az ide tartozó öt település 39.000 lakosára terjed ki Csongrád hatása. Más központok vonzása erősebben érezhető az ide tartozó Cséparra, Magyartésre, Gátérre és Bakara.

Csongrád regionális középfoku vonzása mintegy 50 ezer fő

re terjed ki.

d/ Periférikus zóna
.....

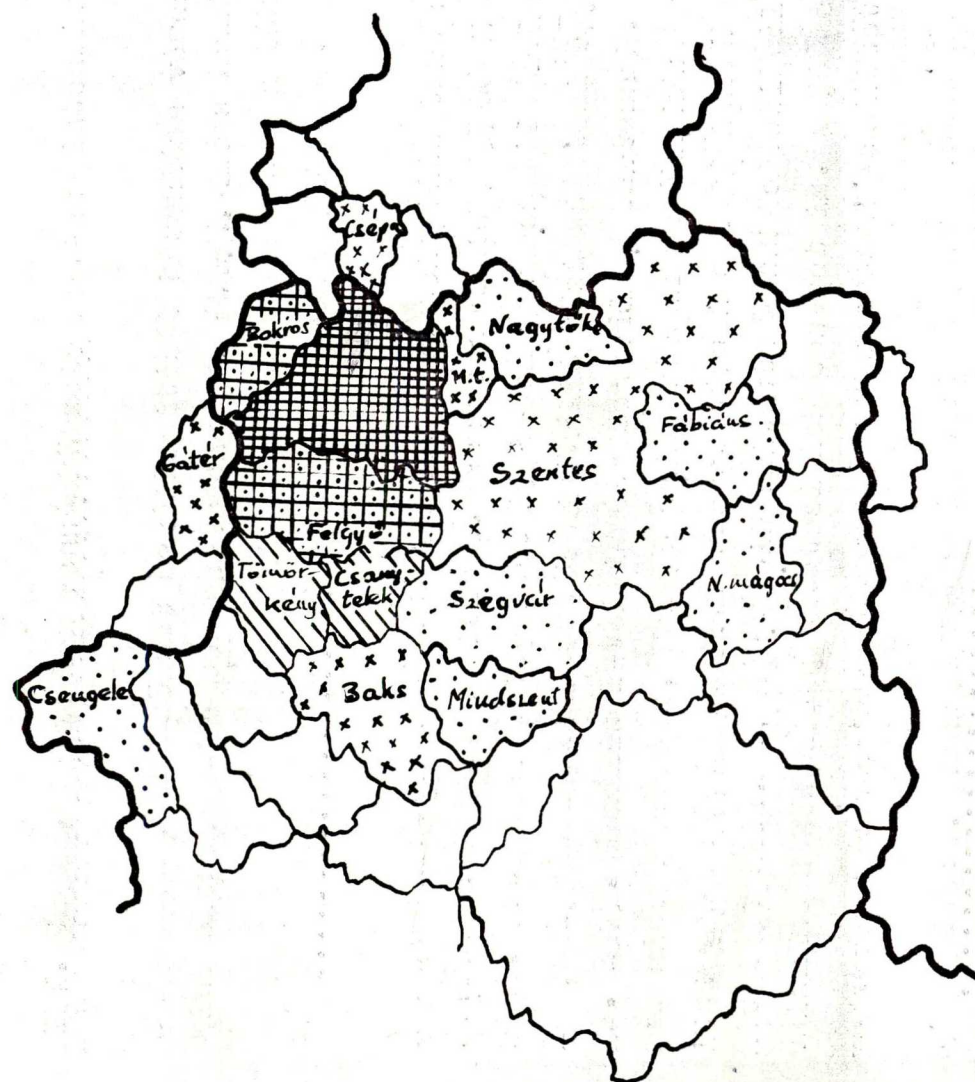
Néhány település tartozik az övezetbe. Csekély mértékben hat a város regionális középfoku funkciója. Más központok vonzása érezhető erőteljesen.

2. Csongrád regionális szerepköre

A város Csongrád megye településhierarchiájában nem tartozik a legjelentősebb központok közé. A megye északi részén helyezkedik el, egy másik hasonló nagyságu település közelében. Rosszabb az országos közlekedési hálózathoz való bekapcsolódási lehetősége, mint a többi településé. A vonzott településekkel viszont jó a közlekedési kapcsolata.

Csongrád középfoku funkcióit elsősorban oktatási intézményein keresztül érvényesíti. Nagyobb mértékű munkaerővonzását pedig erősen korlátozza Szentes erősebb hatása.

Szolgáltató, kiskereskedelmi ellátó funkcióját a környező településekre csupán a kedvező közlekedési viszonyoknak köszönheti.

- Csongrád
- Hegemon öv
- Domináns öv
- Átmeneti öv
- Periférikus öv

22. ábra Csongrád komplex vonzáskörzete

A GAZDASÁGI MIKROKÖRZET JELLEMZÉSE

A gazdasági mikrokörzet fogalmát a szakirodalomban dr. Krajkó Gyula fogalmazta meg:

"A földrajzi munkamegosztás legkisebb területi egysége, amely még az integráns gazdasági körzet legfontosabb tulajdonságaival rendelkezik; specializálódik, területileg azonos vagy alkotója egy területi termelési komplexumnak, szűkebb keretek között része az országos munkamegosztásnak, gazdasági központja és ehhez kapcsolódó sajátos gazdasági, társadalmi életritmusa alakult ki, amely objektív keretül szolgál a területileg rendkívül differenciált gazdasági és társadalmi élet bonyolult folyamatainak elemzéséhez." /dr. Krajkó 1973. Földrajzi Értesítő/

A Tisza völgyében Szeged és Szolnok mellett Szentos város rendelkezik ezekkel az ismérvekkel. Az intenzív ipartelepítéssel megváltozott a város gazdasági jellege, az egységes mezőgazdasági funkció felbomlott, termelési érték tekintetében az ipar került az első helyre. Az ipartelepítés hatással volt a környező településekre is, nőtt a város vonzóhatása. Először csak munkalehetőséget kerestek a városban, ma egyre inkább érezhető a kulturális, művelődési vonzóhatás is. A környező községekből az utóbbi években sokan települtek át a városba.

Nőtt Szentos területszervező szerepköre is, jórészt közigazgatási funkciója révén. A szentesi mikrokörzet jellemzésénél figyelembe kell venni Csongrád város közelségét, amely hasonló szerepkörrel rendelkezik. Egy gazdasági mikrokörzeten belül gyakorlatilag két vonzáskörzet van. Csongrád gazdasága hasonló szerkezeti jellegváltozáson ment keresztül, mint Szentos esetében. Nagyobb mértékben csökkent a mezőgazdaság részaránya, az iparban pedig a nehézipar részesedése emelkedett. /30 %/.

A két város közül Szentes szerepe erősebb, az intenzív gazdaságfejlesztésnél is előnyösebb helyzetben volt. Azóta jelentősége nem csökkent, inkább emelkedett.

A területen levő ipar döntően könnyű és élelmiszeripari jellegű. Ezeknek a feldolgozó ipari ágazatoknak a tulsulya elsősorban a mezőgazdasági nyersanyagbázis közelségén alapszik.

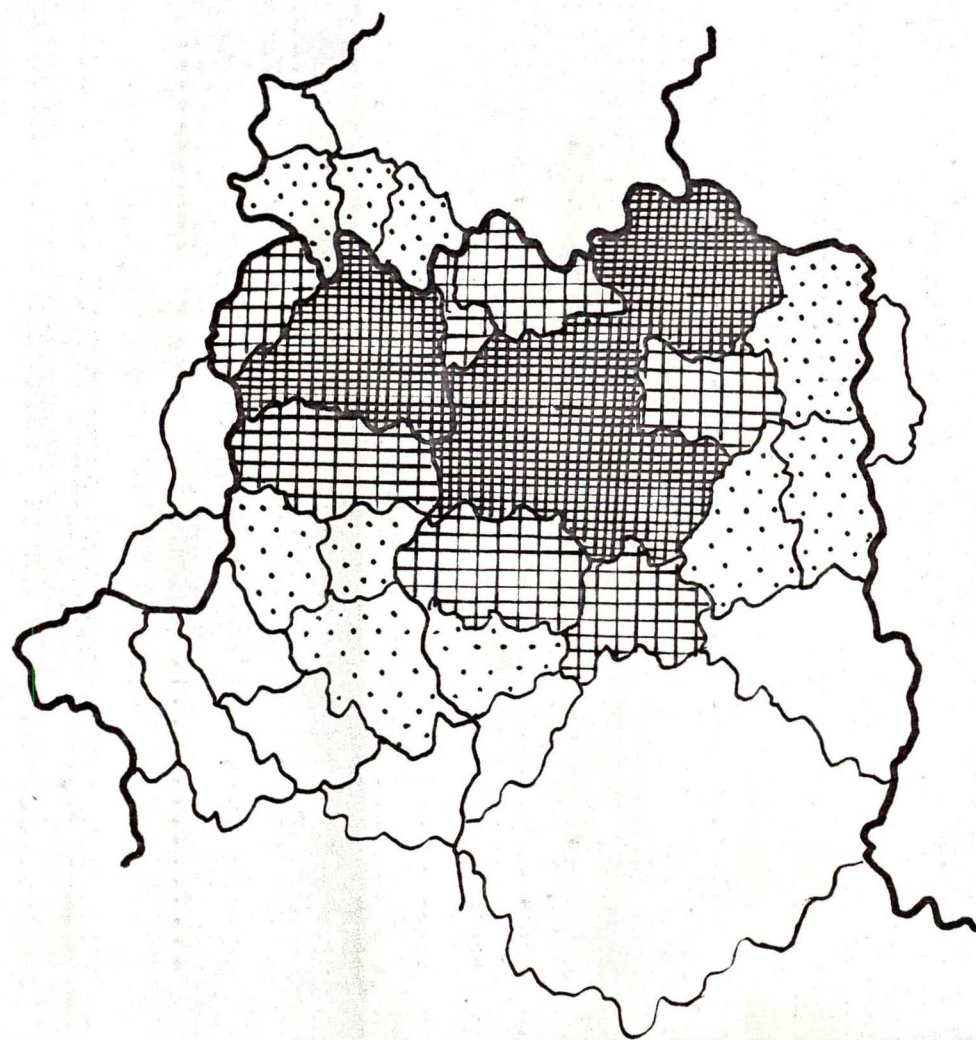
A könnyűipar szinte kizárólagos jellegű Csongrád - Szentes térségében. /69,9 % ill. 51,6 %/ Csongrádon a foglalkoztatottak számát figyelembe véve 66 % körül van a könnyűipar, 4 % körül az élelmiszeripar részesedése.

Szentesen a nehézipar és élelmiszeripar magasabb arányt képvisel, több munkást foglalkoztató, nagyobb termelési kapacitással rendelkező üzemek vannak.

1. Szentes és Csongrád egymásra hatása a munkaerő vonatkozásában

A 4. és 15. ábra összevetése alapján egyértelműen megállapítható, hogy a munkaerő vonzás tekintetében a két város vonzástérjei kiegészítik egymást és körbefogják a két települést. Különösen a hegemon övezet összehasonlításánál, de a domináns övek esetében is kirajzolódik egy egységes rendszer /23. ábra/.

Mindegyik város a másiknak periférikus vonzásövezetébe tartozik. Az egyik város hegemon vonzásába tartozó község a másiknak periférikus zónájába esik, amelyet a földrajzi helyzet és a közlekedési viszonyok indokolnak. Az összehasonlításból az is megállapítható, hogy Szentes intenzívebb hatást gyakorol a Csongrád által vonzott területekre, mint fordítva.

 Sentes és Csongrád

 hegemon övezet

 domináns övezet

23. ábra Sentes és Csongrád két munkaerővonzós övezetének összehasonlítása

2. A két város oktatási intézményei vonzásának összehasonlítása

A vonzásgyűrűk nagymértékben hasonlítanak ahhoz, amit a munkaerő esetében kaptunk. Eltérés mutatkozik Szentes vonzásintenzitásában, amelyet Csongrádra és annak domináns övezetében tartozó községekre gyakorol. Ezek a települések Szentes domináns vonzásövezetébe tartoznak. Ugyanakkor Szentes és annak hegemonövezete Csongrád periférikus zónájába tartozik. /Szentes 1000 lakosra számított vonzási indexe 1,4, Csongrádé 5 %/.

Szentes középfoku oktatási intézményei intenzívebb vonzóhatást gyakorolnak a környező településekre és Csongrádra, mint fordítva, nagyobb területre is terjed ki.

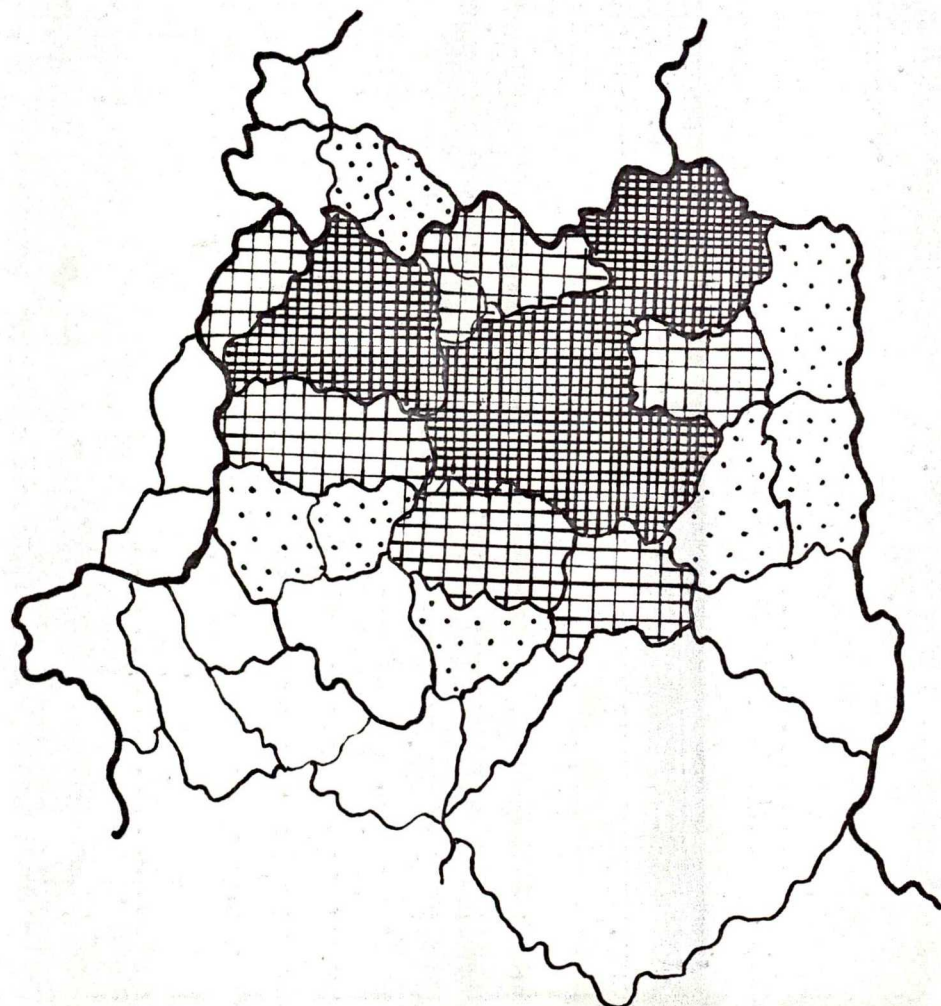
A komplex vonzáskörzetek összehasonlításából /13. és 22. ábra/ megállapítható, hogy a két város közelsége és funkcióinak gyakorlása révén szoros kapcsolatban van egymással.

Közigazgatásilag Szenteshez tartozott Bokros és Felgyő, továbbra is oda tartozik Csanytelek és Tömörkény, középfoku irányító, szervező funkcióját mégis Csongrád érvényesíti.

Szentes ilyen közigazgatási szerepköre, valamint a városok közelsége befolyásolta, sok esetben akadályozta Csongrád tényleges vonzásterületének kialakulását. Szentes nagyobb ütemű fejlesztése az elmúlt évtizedek során szintén lassította Csongrád gyorsabb fejlődését.

Együtt vizsgálva a vonzásterületeket láthatjuk, hogy a szentesi járást és néhány Szolnok megyei községet magában foglaló gyűrű alakult ki a két város körül. A tényleges irányító szerepet Szentes tölti be közigazgatási funkciója és középszintű intézményei irányító hatásán keresztül.

/24. ábra/

- Szentos és Csongrád
- hegemon övezet
- domináns övezet

24. ábra Szentos és Csongrád komplex vonzáskörzetének hegemon és domináns övezetei

3. Vizsgálataim alapján a gazdasági mikrokörzet távlati fejlesztési koncepciójának kialakításánál mindenképpen számolni kell azzal a ténnyel, hogy a két város hatással van egymás fejlődésére.

- Szentés regionális szerepköre tovább fog erősödni.
- Munkamegosztás alakul a körzeten belül; a terület népességének középszintű ellátását közösen végezhetik.
- Területszervező funkciójuk között is lehet munkamegosztás /A Tisza vonala lehet a választóvonal/.
- A Tisza III. vízlépcső megépítésével javulni fog a közlekedés. A kiépítendő üdülőtérület is elősegítheti a szorosabb kapcsolatokat, illetve erősítheti a vonzás hatását.
- Körzet energiaforrásának /termálviz/ kihasználásával, esetleg a közeli szénhidrogének hasznosításával elérhető a mezőgazdaság termelésének növelése.
- A gazdasági tervezésnél a szoros kapcsolat figyelembe vételével lehet a helyes belső arányokat megteremteni.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Bálint Gy. A helyi erők összegezhetők
Csongrád megyei Hírlap 1976. IV.21.
2. Beluszky P. Nyíregyháza vonzáskörzete 1974.
Földrajzi tanulmányok 13. Akadémiai
Kiadó Budapest
3. Bernát T. Magyarország gazdasági földrajza
1969. Tankönyvkiadó Budapest
4. Bozó F. Hódmezővásárhely vonzáskörzete
1975. Doktori értekezés
5. Bulla B. Magyarország természeti földrajza
1963. Akadémiai Kiadó Budapest
6. Erdei F. Város és vidéke
1974. Akadémiai Kiadó Budapest
7. Csongrád megye statisztikai évkönyve
1974. KSH megyei Igazgatósága
8. Gazdagh I. Csongrád ötödik ötéves terve
Dél-magyarország 1976. VI. 27.
9. Komocsin M. A tanyakérdés Csongrád megyében
1976. Politikai Füzetek Szeged
10. Krajkó Gy. A Dél-Alföld mikrokörzeteinek el-
határolása
1973. Földrajzi Értesítő 22.
383-409.
11. Krajkó Gy.-Mészáros R. Dél-Alföld szállítási kapcsolata
1974. Acta Geografica Szeged

12. Krajkó Gy.-Döbrönténé Mészáros R.

A települések közlekedésföldrajzi helyzete és a népesség mobilitása közötti összefüggés a Dél-Alföldön.
1977. Acta Geografica

13. Magyarország megyéi és városai

Szerkesztette: Kulcsár V.-Lackó L.
Kossuth Könyvkiadó 1975. Budapest

14. Marosi S.-Szilárd J. A tiszai Alföld

1961. Akadémiai Kiadó Budapest

15. Péntes I.-Tóth J.

Szeged vonzáskörzete
1971. Földrajzi Értesítő 20.
153-158.

16. Péntes I.-Tóth J.

Szeged egészségügyi vonzáskörzete és igazgatási, szervezési szerepkör
1970. Földrajzi Értesítő 19.
303-314.

17. Szappanos A.

Kecskemét vonzáskörzete
1975. Doktori értekezés

18. Szentes 25 éve

Kiadta az MSZMP Szentes városi Bizottsága 1970.

19. Területi statisztikai évkönyv

1975., 1968. KSH Budapest

20. Tóth J.-Péntes I.

Szeged oktatási-kulturális vonzása és idegenforgalma
1971. Földrajzi Értesítő 20.
51-62.

21. Tóth J.-Péntes I.-Abonyiné

Szeged élelmiszerellátása és kereskedelmi szerepköre
1970. Földrajzi Értesítő 20.
164-180.

TARTALOMJEGYZÉK

Oldal

SZENTES VONZÁSKÖRZETE

I. Szentes gazdasági fejlődése 1945-1975 között	
1. A város földrajzi, gazdasági körülményei	1
2. A lakónépesség számának alakulása	2
3. Az ipartelepítés célkitűzései	4
II. A vizsgált területek vonzaskörzetei	
1. A város munkaerő vonzása	8
a/ A bejáró dolgozók megoszlása népgazdasági ágazatok és községek szerint	8
b/ A munkaerő vonzaskörzetei	17
2. Szentes szabadpiaci vonzása	19
a/ A szabadpikai felhozatal körzetei	19
b/ A szabadpiaci felhozatal vonzaskörzetei	22
3. A város egészségügyi vonzása	24
a/ A kórház vonzaskörzete	24
b/ A rendelőintézet vonzaskörzete	30
4. A város oktatási intézményeinek vonzása	31
a/ Vonzaskörök intézményenként	31
b/ Az intézmények együttes vonzása	32
5. A mezőgazdaság szerepe a város gazdasági életében	35
6. Szentes igazgatási szerepköre	36
III. Szentes komplex vonzaskörzete	
1. A vonzásintenzitás övezetei	37
2. Szentes regionális szerepköre	38

CSONGRÁD VONZÁSKÖRZETE

I. Csongrád gazdasági fejlődése 1945-1975 között	41
1. A város földrajzi, gazdasági körülményei	41
2. A népesség számának alakulása	42
3. Az ipartelepítés célkitűzései	43
II. A vizsgált területek vonzaskörzetei	47
1. A város munkaerő vonzása	47
a/ A munkaerő vonzaskörzetei	53
2. Csongrád szabadpiaci vonzása	53
a/ A piaci felhozatal körzetei, az áru felhozatal szerkezete	53
b/ A szabadpiaci felhozatal vonzaskörzetei	57
3. A város egészségügyi vonzása	60
a/ A rendelőintézet és a belgyógyászati osztály vonzaskörzete	60
4. A város oktatási intézményeinek vonzaskörzete	61
a/ Vonzaskörök intézményenként	61
b/ Az oktatási intézmények együttes vonzása	64
III. Csongrád komplex vonzaskörzete	68
1. Csongrád regionális szerepköre	69
A gazdasági mikrokörzet jellemzése	71
1. Szentés és Csongrád egymásra hatása a munkaerő vonatkozásában	72
2. A két város oktatási intézményei vonzásának összehasonlítása	74
Irodalomjegyzék	
Tartalomjegyzék	